
Vice-minister Molodtsov van Energie

Aanwezig naast de vice-minister

Nog niet bekend

NL delegatie: Marten van den Berg, CdP, (10)(2e)

(10)(2e) (tolk)

Voertaal: Nederlands, met simultaan vertaling.

Uitgangspunten

-
- (10)(2a)
- Het lijkt logisch de werkgroep niet te richten op politiek gevoelige thema's (pijpleidingen, sancties) maar op verduurzaming, veiligheidsstandaarden en innovatie.
- Desalniettemin heeft NL wel baat bij het opnieuw bijeenkomen van de energie werkgroep met het oog op het versterken van de dialoog met RF, de werkgroepen hebben immers de dialoog die op veel terreinen ontbrak (gezien de lastige politieke context) vooralsnog in stand gehouden.
- (10)(2a)

Gesprekspunten

- Dank voor ontvangst op het ministerie. RF is historisch, en tot op de dag van vandaag, belangrijke leverancier van energie aan de EU (en dus ook NL). Daarom goed om met elkaar in dialoog te blijven – juist in tijden dat we het politiek niet altijd met elkaar eens zijn.
- In dat kader wil ik u bedanken voor brief met verzoek voor organiseren van een nieuwe energiewerkgroep. Vorige energiewerkgroep was alweer vijf jaar geleden – in 2012.
- Werkgroepen onder de Gemengde Economische Commissie vormen een geschikt platform voor de uitwisseling van kennis en *best practices* zowel op beleidsniveau als tussen RF en NL bedrijven. Goede ervaringen met werkgroepen op gebied van landbouw, gezondheid, innovatie, transport.
- In NL is Ministerie van EZ primair verantwoordelijk voor de energiewerkgroep. Uw verzoek is daar in goede aarde ontvangen. Zij zullen u spoedig een antwoord sturen, waarbij EZ uitkomsten van dit gesprek zal meenemen.

- Belangrijk om goede agenda voor de werkgroep te identificeren. Daarbij zoeken naar onderwerpen die van wederzijds belang zijn en interessant zijn voor RF en (al in RF actieve) NL bedrijven en/of kennisinstellingen.
- Wat was voor U aanleiding voor verzoek voor organisatie van nieuwe energiewerkgroep?
- Wat zijn RF suggesties voor agenda?
- Welke bedrijven / kennisinstellingen stelt u voor om bij werkgroep te betrekken?

Valt buiten verzoek

Verzoek nieuwe energiewerkgroep

- In tegenstelling tot de andere werkgroepen onder de Gemengde Economische Commissie is de energiewerkgroep sinds 2012 niet meer bijeengekomen. Dhr. Molodtsov heeft onlangs, als RF voorzitter van de werkgroep, een brief gestuurd aan EZ met het verzoek de energiewerkgroep weer op te starten (bijgevoegd).
	(10)(2a)
(10)(2a)	<u>Belangrijkste doelstelling van het gesprek is daarom na te gaan welke onderwerpen RF wil agenderen.</u>
- NL heeft nog niet gereageerd op het verzoek van Molodtsov. EZ (directeur energiemarkt & innovatie) bekleedt het voorzitterschap van de werkgroep en bezint zich op een antwoord. EZ heeft ambtlenlijk aangegeven dat ze de uitkomst van dit gesprek zullen gebruiken bij de invulling van hun reactie.

Vorige zitting energiewerkgroep (2012)

- De vorige energiewerkgroep vond plaats in RF in 2012. De werkgroep bestond uit een G-to-G gedeelte en een deel met bedrijven. Vanuit NL waren bij het bedrijvendeel Shell, Gasunie, Windlife, RoyalHaskoning, Summa, Van Oord en RVO aanwezig.
- Op de agenda stonden:
 - 1) *Samenwerking op het vlak van energie-efficiëntie en hernieuwbare energie:*
 - Onder dit agendapunt is o.m. gesproken over het toen lopende MoU tussen RvO en het RF energieagentschap gericht op energie-efficiëntie. In 2012 en 2013 zijn onder de vlag van dit MOU een aantal activiteiten georganiseerd, waaronder een seminar over bio-energie in RF, een workshop in Ekaterinburg over groene scholen en een studiebezoek over biomassa aan NL. Thans vinden er geen activiteiten meer onder dit MoU plaats.
 - Verder is gesproken over windenergie, met name de plannen voor de bouw van een windpark door het NL bedrijf Windlife in Moermansk. (N.B. Onlangs is bekend geworden dat Windlife samen met ENEL een tender heeft gewonnen voor de bouw van dit park.)
 - 2) *Energiezekerheid:*
 - Onder dit agendapunt is naar aanleiding van presentaties van Gasunie en Shell gesproken over investeringen in kleine olievelden, de ontwikkeling van groen gas en het gebruik van LNG als brandstof voor schepen en vrachtwagens.
 - 3) *Summa-groep:*
Summa gaf een presentatie over haar (inmiddels afgeketste) plannen voor de bouw van een olieterminal in de Rotterdamse haven.

Valt buiten verzoek

Mogelijke agenda-onderwerpen nieuwe energiewerkgroep

- ZMA heeft een aantal suggesties voor mogelijke agenda-onderwerpen voor een nieuwe energiewerkgroep (afgestemd met EZ), maar wil de bal ook bij RF leggen om te zorgen voor voldoende eigenaarschap aan RF-zijde.
- Onze suggesties liggen vooral op het terrein van energie-transitie, duurzame energie en innovatie, deels omdat de NL beleidsprioriteit in toenemende mate ligt bij deze thema's, maar ook omdat we daarmee kunnen wegblijven van zeer gepolitiseerde onderwerpen als sancties en pijpleidingen.

1) Duurzame energie:

- Energietransitie – De wereldwijde energietransitie zal ook (of juist) RF raken. Wat zijn de (economische) gevolgen van deze transitie; hoe kan Rusland hier strategisch en beleidsmatig op inspelen; hoe kunnen de grote RF energiespelers (Gazprom, Lukoil, Rosneft) hierin meegenomen worden; welke expertise heeft NL op dit vlak te bieden?
- Windenergie: RF heeft ambitieuze plannen voor de ontwikkeling van haar windenergiemarkt voor de komende jaren en wil 3.6 megawatt aan windenergie ontwikkelen tussen nu en 2024. Recentelijk is er een tender geweest waarbij twee Nederlandse bedrijven (Windlife en Lagerwey) aanbestedingen hebben gewonnen voor te bouwen projecten voor de komende jaren. RF heeft daarbij vergaande lokaliseringeisen (meer dan 65% van de turbines moet in RF worden geproduceerd). Uitdaging voor RF is de ontwikkeling van lokale productiecapaciteit voor turbines en de hele keten voor toelevering van materialen. Hierin liggen kansen voor NL bedrijven (metaalbewerkers, transporteurs, etc.).
- Decentrale energieopwekking (kleinschalige windenergie, biomassa, zon, energie uit afval): Hernieuwbare energie in RF moet vaak concurreren met (goedkoop) gas. Kansen voor hernieuwbare energie liggen voor een groot deel in afgelegen gebieden die niet aangesloten zijn aan het gasnet. Er zijn in RF NL ondernemers bezig met biomassa in verafgelegen gebieden. Ook zijn er een aantal recyclers actief die energie kunnen produceren uit afval.
- Groen Gas: Gasunie heeft een lopend MoU met Gazprom voor de ontwikkeling van groen gas (uit afval, biomassa, etc.). RF heeft een zeer groot potentieel voor de productie van dergelijk gas, en kan hiervoor deels gebruikmaken van bestaande (pijplijn)infrastructuur.
- Biomassa: RF heeft grote potentie als leverancier van biomassa, met name houten pellets. Onlangs heeft [(10)(2e)] i.h.k.v. een samenwerkingsverband met de Leningrad Oblast een bezoek gebracht aan een conferentie over duurzame energie (samen met medewerkers van de Groninger Eemshaven), waar onder meer is gesproken over samenwerking op het vlak van bio-energie.

(10)(2a)

3) Energie-innovatie

- NL is zeer actief op het gebied van energie-innovatie: optimaliseren van energiegebruik via nieuwe technologieën. Thema's waar NL en RF zijde elkaar vinden:
 - circulariteit/energie uit hergebruik (bijv. water, afval)
 - energie uit alternatieve bronnen (zon; zeewier)
 - slimme meters (smart grids in bebouwde omgeving)
 - energie-opslag (bijv. Li-ion-batterijen)
- Een paar voorbeelden:
 - Circulariteit: Wageningen Research University werkt samen met Gemeente Moskou in een energiebesparingsproject (stadsdeel 'Brateevo'). Via (o.a.) hergebruik van rivier- en regenwater worden flats geïnsuleerd; het project modelleert de besparingsopties en introduceert de benodigde watertechnologie. Vanuit Rusland gaat de regio Tomsk ook met Wageningen aan de slag met dit type energiebesparing in de bebouwde omgeving.
 - Slimme meters: Recentelijk is door Universiteit Twente met het regiobestuur en universiteiten uit Tomsk (West-Siberië) afgesproken te werken aan gezamenlijke ontwikkeling van slimme energiemeters die het verbruik in woongebouwen tot in detail kunnen bepalen en dit kunnen optimaliseren met de feed-in van verschillende energiebronnen.
 - Alternatieve bronnen: Het Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN) werkt voor zonneceltechnologie samen met het Russische Rusnano; beide partijen participeren in Solliance, het zonneceltechnologie-cluster in Eindhoven. Recentelijk is in Sint-Petersburg een NL-RF joint lab voor PV-technologie opgezet. ECN ontwikkelt ook technologie voor biofuel-productie uit zeewier en algen en presenteerde tijdens de EXPO in Astana een prestigieus H2020-project 'Macrofuels'. Indien RF zijde interesse heeft: ECN is bereid tot nadere kennismaking en presentatie van resultaten.
- Energieopslag (en terugleveren aan het energienet) is een thema dat in Nederland erg aan de orde is, als integraal onderdeel van het hernieuwbare energievraagstuk. In Rusland is energieopslag nog minder in zwang: nog geen marktwerking en overheidsstimulans. Wel doen heel veel Russische kennisinstellingen electrotechnisch en -chemisch onderzoek naar de optimalisatie van de opslagcapaciteit en veiligheid van batterijen. In het verleden hebben TNO, ECN en ook DSM zich georiënteerd op technologie-partners (Skolkovo was er een van), maar daar zijn nog geen samenwerkingen uit ontstaan.
- Indien RF interesse heeft kan ambassade een rondetafelgesprek opzetten voor een nadere inhoudelijke kennismaking tussen beleidsmakers en kennispartners over energie-innovatie: beleid, stimuleringsmaatregelen, samenwerking triple helix/topsector, resultaten.

Viceminister van Energie van
de Russische Federatie,
Z.E. de heer Kirill Molodtsov

Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20061
2500 EB Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

(10)(2e)

5
@minbuza.nl

Onze referentie
MINBUZA 2018.294342

Kopie aan

Bijlage(n)

Datum 8 februari 2018
Betreft Energiewerkgroep

Geachte heer Molodtsov,

Dank voor uw brief d.d. 13 juni 2017 aan Directeur-Generaal Energie, Telecom en Mededinging dhr. Sandor Gaastra, waarin u voorstelt om een nieuwe bijeenkomst te organiseren van de Bilaterale Energiewerkgroep onder de Gemengde Economische Commissie tussen de Russische Federatie en Nederland.

Hierbij wil ik u meedelen dat het ministerie van Buitenlandse Zaken en het ministerie van Economische Zaken graag bereid zijn tot de organisatie van deze werkgroep. De werkgroepen onder de Gemengde Economische Commissie bieden mijns inziens een geschikt platform voor de dialoog tussen de Russische Federatie en Nederland op het vlak van economische onderwerpen. Onze landen zijn nauw verbonden op het vlak van energie. Zo zijn een groot aantal Nederlandse bedrijven actief op de Russische energiemarkt, op het terrein van olie en gas en in toenemende mate op hernieuwbare energie.

Op 19 juli 2017 sprak ik met u over uw voorstel en de mogelijke invulling van de agenda van de werkgroep. Graag wil ik voorstellen om tijdens de werkgroep in te gaan verschillende onderwerpen onder het overkoepelende thema energie-innovatie, zoals:

- 1) Effectief beleid ter ondersteuning van de energietransitie: uiteenzetting van het huidige nationale beleid, ontwikkeling van energie-efficiëntie en duurzame energie, en verkenning van mogelijkheden tot samenwerking.
- 2) Imports substitutie: kansen en knelpunten die hieruit voortkomen voor bedrijven op de Russische markt.
- 3) Gas: Europese gasmarkt, spothandel, LNG en innovatie.

Graag verneem ik de wensen en ideeën uwerzijds voor de agenda van de werkgroep. De besprekingen zouden mijns inziens zo concreet mogelijk moeten zijn, gericht op verdere samenwerking op deze thema's tussen onze overheden en tussen maatschappelijke partijen (bedrijven en kennisinstellingen). Ik stel daarom voor de gemaakte afspraken vast te leggen in een protocol, dat kan dienen als de basis voor verdere gezamenlijke activiteiten die voortkomen uit de werkgroep.

Ik zou verder willen voorstellen om, naast een besloten overheids gedeelte, ook Nederlandse en Russische bedrijven en kennisinstellingen bij de werkgroep te betrekken, bijvoorbeeld in de vorm van een rondetafelgesprek over bovenstaande onderwerpen.

Datum
09-02-2018

Onze referentie

Indien mogelijk zou de werkgroep in Den Haag kunnen plaatsvinden en marge van het Flame 2018 gasforum te Amsterdam van 14 tot 17 mei 2018. Ter voorbereiding van de energiewerkgroep zou spoedig een werkoverleg kunnen worden belegd op uw ministerie tussen vertegenwoordigers van uw ministerie en de Nederlandse ambassade.

Hoogachtend,

(10)(2e)

Marten van den Berg
Directeur-General Buitenlands Economische Betrekkingen

Annex I

List of participants of the Fourth meeting of the Working Group on Energy in the framework of the Russian-Dutch Joint Economic Commission

From the Russian side			
1.	Ministry of Energy of the Russian Federation	Anton Inyutsyn	Deputy Minister of Energy
2.	Ministry of Energy of the Russian Federation	(10)(2e)	
3.	Ministry of Energy of the Russian Federation		
4.	Ministry of Energy of the Russian Federation		
5.	Federal State Budgetary Institution "Central dispatching office of the fuel and energy complex" (TSDU TEK) of the Ministry of Energy of the Russian Federation		
6.	Representative office of Gazprom in Belgium (Brussels)		
7.	Gazprom Export LLC		
8.	PJSC Gazprom		
9.	Representative office of Gazprom in Belgium (Brussels)		
10.	Representative office of Gazprom in Belgium (Brussels)		
11.	PJSC Rosseti		
12.	SC NovaWind		
13.	SC NovaWind		

14.	SC NovaWind	(10)(2e)
15.	Center for Digital Energy Development of the Foundation CSR “North-West”	
16.	Technospark nanotechnology center, Solartek	
17.	CJSC Baltic machine-tool factory	
18.	Embassy of the Russian Federation in the Netherlands	
19.	Trade Representation of the Russian Federation in the Netherlands	

From the Netherlands side

1.	Ministry of Economic Affairs and Climate Policy of the Netherlands	Sandor Gaastra	Director-General of Energy, Telecommunications and Competition
2.	Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands	Guido Landheer	Deputy Director-General for Foreign Economic Relations
3.	Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands	Tjerk Opmeer	Deputy Director of the International Enterprise Department
4.	Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands	(10)(2e)	
5.	Ministry of Economic Affairs and Climate Policy of the Netherlands		
6.	Ministry of Economic Affairs and Climate Policy of the Netherlands	(10)(2e)	
7.	Embassy of the Kingdom of the Netherlands to the Russian Federation		
8.	AWECT		

9.	Multriwell	(10)(2e)
10.	Redwind	
11.	HYET	
12.	Energy Delta Institute	
13.	Kara Energy systems	
14.	Shell	
15.	South Stream Transport B.V.	
16.	Gasunie	
17.	GasTerra	
18.	Ampelmann	
19.	Demaco	
20.	Mammoet	

To: (10)(2e)@minbuza.nl
Cc: (10)(2e)@minbuza.nl
From: (10)(2e)
Sent: Fri 5/11/2018 2:07:55 PM
Subject: Energiewerkgroep NL-RF
Received: Fri 5/11/2018 2:07:00 PM

0905 program EN.DOCX
Spreekpunten Plv DGBEB Rusland.docx
0905 protocol with tracks EN BK.docx
0905 Russian delegation EN.DOCX
NL delegation Energy Working Group.docx

Dag (10)(2e)

Hierbij informatie over de Energiewerkgroep NL-RF van maandag. Nog een aantal zaken:

- ∇ Werkgroep vindt plaats in het New Babylon hotel. Makkelijkste te bereiken via de achteringang aan het Anna van Buurenplein: neem de lift naar de 2e etage en vervolgens bij het Meeting Center de lift naar vergaderzaal 3.6 (de plenaire zaal). In dezelfde zaal vindt de gassessie plaats en in zaal 2.3 de lunch (12.00 uur). Bij alle onderdelen is simultaanvertaling (EN/NL – RU) beschikbaar. DGETM Sandor Gaastra doet de opening en (10)(2e) is gastheer tijdens de lunch.
- ∇ In totaal ruim 40 deelnemers (incl. bedrijven en ambtenaren). Vanwege de omvang van de werkgroep moest deze worden gesplitst in 2 parallele sessies over de energietransitie (10)(2e) is voorzitter) en gas (jij bent voorzitter).
- ∇ Belangrijkste doel is om elkaar te informeren over ontwikkelingen op het terrein van energie in de afgelopen 5 jaar (de vorige werkgroep was in 2013) en om kansen tot samenwerking te identificeren.

(10)(2a)

(10)(2a)

- ∇ Het protocol van de werkgroep (het verslag) is nog niet afgerond. Dat zal tijdens en vooral na de werkgroep gebeuren.

(10)(2a)

- ∇ Valt buiten verzoek

Met hartelijke groet,

(10)(2e)

Program

Fourth session of the Energy Working Group of the Joint Committee for Economic Cooperation between the Russian Federation and the Kingdom of the Netherlands

Theme: Energy Innovation

Time & place:

May 14th 2018, Babylon Meeting Centre, Anna van Buerenplein 29, Den Haag

9h00 – 9h30

Welcome coffee

09h30 – 09h50

Opening Energy Working Group

- Mr Sandor Gaastra, Director-General of Energy, Telecommunications and Competition (Netherlands Ministry of Economic Affairs and Climate Policy)
- Mr Kirill Molodtsov, Vice Minister of Energy of the Russian Federation

9h50 – 15h00

Break-out group 1: Energy transition

- *National policies to support energy efficiency and renewable energy development (including waste-to-energy and energy storage)*
- *Opportunities for cooperation*

Chair: Energy Envoy, Netherlands Ministry of Economic Affairs and Climate Policy

Speakers:

- Netherlands Ministry of Economic Affairs and Climate Policy
 policy-advisor:
Dutch policy priorities and state of play regarding the energy transition
- Russian Ministry of Energy:
Russian policies to promote energy efficiency and renewable energy
- AWECT,
Innovative waste-to-energy solutions
- Multriwell,
Waste management in Moscow oblast
- NovaWind,
Tbc

- Redwind, [redacted] (10)(2e)
Investing in the Russian wind-energy market and localization
- Rosseti: [redacted] (10)(2e)
tbc
- Liotech Innovation (Rusnano), [redacted] (10)(2e)
[redacted] (10)(2e)
Tbc
- Solartek (Rusnano), [redacted] (10)(2e)
Cooperation in R&D for solar technology
- Energy Delta Institute, [redacted] (10)(2e)
 - Cooperation in education;
 - Energy storage in the context of sustainable energy systems
- Centre for digital energy development, [redacted] (10)(2e)
Internet energy: the new architecture of power systems and the role of energy storage devices
- Kara Energy systems, [redacted] (10)(2e)
Possibilities for small-scale biomass development in Russia's Far East

9h50 – 15h00

Break-out group 2: Gas market developments

- *European gas market developments, spot trading, LNG and innovation*
- *Import substitution: challenges and opportunities for business*

Chair: Mr. Tjerk Opmeer, dep. director, international enterprise department, Netherlands Ministry of Foreign Affairs

Speakers:

- Russian Ministry of Energy:
Developments in Russia's gas-market policy: LNG-development, import substitution
- Gazprom:
tbc
- Shell, [redacted] (10)(2e)
Bridging the import gap and looking for lower carbon energy future_
Gazprom Neft:
tbc
- Gasunie, [redacted] (10)(2e)
Renewable gasses and energy storage

- GasTerra, [redacted] (10)(2e)
Gas-contracts in a volatile environment
- Ampelmann, [redacted] (10)(2e)
Offshore gas-development in Sakhalin
- Demaco, [redacted] (10)(2e)
Cryogenics for LNG-development on the Russian market
- Mammoet, [redacted] (10)(2e)
Tbc

12h00 – 13h30

Lunch

Hosted by Mr Guido Landheer, Deputy Director-General for Foreign Economic Relations (Netherlands Ministry of Foreign Affairs)

13h30 – 15h00

Continuation of break out-groups 1 & 2

15h00 – 15h45

Plenary session: reports of results by chairs of break-out groups

15h45 - 16h00

Closing remarks

Spreekpunten lunch bilaterale Energiewerkgroep NL-RF

- Excellency, ladies and gentlemen. A warm welcome to you all and in particular to our guests from the Russian Federation.
- This is the first time the Energy Working Group organized by the Ministry of Foreign Affairs in cooperation with the Ministry of Economic Affairs and Climate Policy. A cooperation which in my belief is evident, as energy touches upon many different topics, including international relations, innovation and our bilateral economic interests.
- The NL is one of the largest investors and trading partners of the Russian Federation and energy is one of our most important economic areas. In this field we share a strong partnership for decades already.
- A partnership aimed at realizing our mutual opportunities and at tackling joint challenges. Not only on oil and gas, but ever more in the field of the energy transition. The companies here today clearly show that the interest in both our countries is continues to be strong and mutual.
- I hope this bilateral Energy Working Group will provide a new impulse to our partnership on energy. Especially in times of troubled international relations, we value a bilateral dialogue on broad range of topics. Here today during the Energy working group, but also next week during the St. Petersburg International Economic Forum, where I expect to see many of you.
- For now, I wish you an excellent Energy Working Group, providing concrete opportunities to strengthen our partnership on energy to our mutual benefit.
- Thank you.

+++

Achtergrond

Energiewerkgroep

- Energiewerkgroep sinds 2013 (Moskou) niet meer bijeengekomen. (10)(2a)
(10)(2a)
- Energiewerkgroep is een van de werkgroepen onder het NL-RF Gemengde Economische Commissie (GEC). Vanwege 'no business as usual beleid' vindt GEC op politiek niveau niet plaats.
(10)(2a)
- In juni 2017 heeft viceminister Molodtsov voorgesteld om de Energiewerkgroep te hervatten. Van NL zijde is begin 2018 bevestigd. Energie blijft een belangrijk thema in bilaterale relaties, zeker in het licht van grotere NL afhankelijkheid buitenlands gas en politiek gevoelige onderwerpen als de aanleg van de Nord Stream 2 pijplijn tussen Rusland en Duitsland. Tussen EZ en BZ is afgesproken dat BZ de werkgroep organiseert en EZK zorgt voor inhoudelijke energiebijdrage. DGBEB verhindert vanwege bezoek aan Japan, maar Plv. DGBEB Guido Landheer zal aanwezig zijn bij de lunch (en tijdens het St. Petersburg International Economic Forum op 24-26 mei in St. Petersburg). Daarnaast zullen verschillende BZ en EZ-medewerkers aanwezig zijn. Andere GEC-werkgroepen die met regelmaat worden georganiseerd zijn voor gezondheidszorg, innovatie, transport en landbouw.
- Energiewerkgroep vindt plaats en marge van de FLAME gasbeurs in Amsterdam. Op RF verzoek worden bedrijven actief betrokken.. Daarnaast is werkgroep gericht op concrete (bedrijfs)thema's en mogelijkheden voor samenwerking. Overkoepelende thema's van de werkgroep is 'energie-innovatie'. Interesse bleek dermate groot (30+ deelnemers), dat de opzet er twee parallelle sessies ingesteld moesten worden om voldoende spreektijd te garanderen. Deze sessies gaan over de energietransitie (ingeleid door NL) en gasontwikkelingen (ingeleid door Rusland). Het programma eindigt om 16.00 uur, valt buiten verzoek
Valt buiten verzoek

Economie/handel

- Sinds eind 2016 einde recessie RF. In 2017 1,5% groei en voor 2018 tussen 1,5 en 1,8% verwacht. Meer macro-economische stabiliteit en stijging besteedbaar inkomen en daarmee consumptie verwacht. Groei evenwel lager dan wereldeconomie en onvoldoende voor substantiële groei van de economie en in de Russische portemonnee. Voor verdere groei is verbetering productiviteit, meer competitie, meer innovatie, verhoging human capital nodig.
- NL 3^e handelspartner (na China en Duitsland) en 2^e investeerder (tussen Cyprus en Luxemburg). Hoge investeringen deels ook door investeringen van buitenlandse holdings en hoofdvestigingen via NL. Ongeveer 400 NL-bedrijven in RF.
- NL-export naar Rusland gestegen met bijna 30% in 2017 t.o.v. 2016 (bijna 3.000NL exporteurs). Bedrijven lijken zich aan te passen aan de sancties, Russische tegenmaatregelen en Russisch lokaliseringsbeleid. NL-handel verschuift naar meer kapitaalgoederen en uitgangsmateriaal voor lokale productie. Ondanks groei is exportwaarde goederen 20% lager dan in 2013. Nieuwste sancties VS (6 april jl.) raken NL en Europese bedrijven direct en indirect. Zorgen zijn in EU-verband kenbaar gemaakt bij VS.
- EU verliest terrein aan Azië, met name China. NL is ingehaald door China als belangrijkste afzetmarkt voor Russische goederen, met name olie.
(10)(2a)

(10)(2a)

(10)(2a)

- Level playing field: Andere EULS hebben meer dialoog op politiek niveau, informeren bedrijven actief over kansen, organiseren handelsmissies en ondersteunen beursdeelname. NL loopt uit de pas.

Preliminary list of Russian participants
of the Fourth meeting of the Working Group on Energy in the framework of the Russian-
Dutch Joint Economic Commission
(03/05/2018)

№	Company	Name	Position
1.	Ministry of Energy of the Russian Federation	Kirill Molodtsov	Vice-minister
2.	Ministry of Energy of the Russian Federation	(10)(2e)	(10)(2e)
3.	Ministry of Energy of the Russian Federation		(10)(2e)
4.	Ministry of Energy of the Russian Federation		(10)(2e)
5.	Ministry of Energy of the Russian Federation		(10)(2e)
6.	PJSC Gazprom		(10)(2e)
7.	The representative office of PJSC Gazprom in Belgium		(10)(2e)
8.	JSC «Gazprom export»		(10)(2e)
9.	PJSC «Gazprom»		(10)(2e)
10.	PJSC Gazprom Neft		(10)(2e)
			(10)(2e)
			(10)(2e)
11.	PJSC Rosseti		(10)(2e)
			(10)(2e)
12.	SC NovaWind		(10)(2e)
13.			(10)(2e)
14.			(10)(2e)
15.	JSC Liotech-Innovation (JSC Rusnano)		(10)(2e)
16.	Center for digital energy development of Fund "Center for Strategic Research "North-West"		(10)(2e)
17.	Scientific center Technopark, Solartech		Director General
18.	Baltic Machine-Tool Plant		Representative

1. Mr Sandor Gaastra, Director-General of Energy, Telecommunications and Competition
(Netherlands Ministry of Economic Affairs and Climate Policy)
2. Mr Guido Landheer, Deputy Director-General for Foreign Economic Relations (Netherlands
Ministry of Foreign Affairs)
3. (10)(2e) (Ministry of Economic Affairs and Climate Policy)
4. (10)(2e) (Ministry of Economic Affairs and Climate Policy)
5. (10)(2e) (Netherlands Ministry of Economic Affairs and Climate
Policy)
6. Mr Tjerk Opmeer, Deputy Director International Enterprise Department (Ministry of Foreign
Affairs)
7. (10)(2e) Netherlands Embassy in Moscow)
8. (10)(2e) International Enterprise Department (Ministry of
Foreign Affairs)
9. (10)(2e) Ministry of Foreign Affairs)
10. (10)(2e) Ministry of Foreign Affairs)
11. (10)(2e) AWECT
12. (10)(2e) Multriwell
13. (10)(2e) Redwind
14. (10)(2e) Energy Delta Institute
15. (10)(2e) Centre for digital energy development, (10)(2e)
16. (10)(2e) Kara Energy systems:
17. (10)(2e) Shell Russian Federation
18. Shell
19. (10)(2e) Gasunie
20. (10)(2e) GasTerra
21. (10)(2e) Ampelmann,
22. (10)(2e) Demaco Russia
23. (10)(2e) Mammoet

Programme

Working Group Energy

4-5 February 2020, Moscow

Tuesday, 4 February 2020		
17:00	Arrival to Moscow & transfer to by 2 cars to the Residence/Hotel National	AMS-SVO 11:40-17:00 KL 903
19:30-22:00	Dinner at the Residence	
22:00	Transfer from the Residence to the Hotel	
Wednesday, 5 February 2020		
08:45	Transfer from Hotel National to the Working Group location	SPIMEX: 24 Timura Frunze str.
09:30 – 16:45	Working Group Energy <i>See separate programme</i>	
16:45	Transfer to Airport (SVO) by car	
19:45	Flight to Amsterdam	MOS-AMS SU 2192 19:45-21:30

Hotel National	15/1 Mokhovaya str. bld. 1	
Saint-Petersburg International Mercantile Exchange (SPIMEX)	24 Timura Frunze str.	
Netherlands Embassy/ Residence	Kalashny pereulok 6	
(10)(2e)	Russian Ministry of Energy	
	(10)(2e)	
	(10)(2e)	
	(10)(2e)	
	(10)(2e)	

PROGRAMME
5th meeting of the Working Group on Energy
in the framework of the Russian-Dutch Joint Economic Commission

5th of February, 2020 (Wednesday)	
9:00-9:30	– Gathering of the participants <i>Place: office of the Saint-Petersburg International Mercantile Exchange (SPIMEX), 24 Timura Frunze str.</i>
9:30-11.00	Beginning of the Meeting. Plenary Session
9:30-9:40	– Opening speech of the Chairman of the Working Group from the Russian side, Stats-Secretary – Deputy Minister of Energy of the Russian Federation A. Bondarenko (<i>Russian-Dutch cooperation in the energy sphere, Paris Agreement</i>)
9:40-9:50	– Opening speech of the Chairman of the Working Group from the Dutch side, Deputy Vice-Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands P. Potman
9:50-9:55	– Exchange of the protocol gifs
10:00-10:15	– Speech of the representative of the SPIMEX
10:15-10:30	– Speech of <input type="text" value="(10)(2e)"/> Ministry of Economic Affairs and Climate of the Kingdom of the Netherlands <input type="text" value="(10)(2e)"/> the Dutch Experience of Gas Market Liberalization (<i>to be confirmed</i>)
10:30-10:45	– Speech of the Deputy Head of the Federal Antimonopoly Service of the Russian Federation <input type="text" value="(10)(2e)"/> (<i>topic to be confirmed</i>)
10:45-11:00	Break
11:00-11:10	– Live transmission of stock trading
11:10-13:15	Session 1: Present-day Issues in the Gas Sphere (Gas Motor Fuel, LNG, Hydrogen) – moderator (+opening speech): <input type="text" value="(10)(2e)"/>

Remark: duration of speeches at Sessions №№ 1-3 – no longer than 5-10 min. (+5 min. – questions and discussion); format - bilingual (speech in English, slides in Russian, vice versa); simultaneous translation.

		<p>(10)(2e) Ministry of Energy of the Russian Federation (10)(2e)</p> <p>«Gas Motor Fuel Market Development in Russia» (to be confirmed)</p> <p>– from the Russian side:</p> <ul style="list-style-type: none"> • (10)(2e) PJSC Gazprom (10)(2e) «Hydrogen-Methane Blend» (to be confirmed) • PJSC NOVATEK (to be confirmed) <p>– from the Dutch side:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brunel • (10)(2e) Demaco, (10)(2e) “Opportunities of cooperation in LNG market, including LNG terminals, LNG as a fuel and fueling stations” • (10)(2e) Gasunie, (10)(2e) (10)(2e) “Gas market developments in North-West Europe. Gasunie contribution to market functioning and decarbonization” () • (10)(2e) Mammoet, (10)(2e) “MAMMOET Expertise in LNG Infrastructural Facilities Construction”” • (10)(2e) Shell, (10)(2e) “Climate challenge and energy transition” • SmitLamnalco • (10)(2e) Van Oord, (10)(2e) “Van Oord’s role in building infrastructure for the gas/LNG industry” • Port of Rotterdam
13:15-14:00	–	Lunch
14:00-16:30	–	Session 2: Future-Oriented Spheres of Cooperation:
	–	– moderator: to be confirmed
14:00-15:00	–	2.1 Wind energy
	–	<p>– from the Russian side:</p> <ul style="list-style-type: none"> • expert from the Department of Power Engineering Development of the Ministry of Energy of the Russian Federation (to be confirmed) • NovaWind/ Lagerweij/ Redwind • Altren • Solartech

		<ul style="list-style-type: none"> • Head of Government Relations Unit, SKOLKOVO Energy Centre <input type="text" value="(10)(2e)"/> (to be confirmed) <p>– from the Dutch side:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <input type="text" value="(10)(2e)"/> RDR Consultancy, <input type="text" value="(10)(2e)"/> “Developing low-power wind farms and hybrid wind/diesel power plants for remote and isolated regions in Russia (including the Arctic)” • <input type="text" value="(10)(2e)"/> We4Ce, <input type="text" value="(10)(2e)"/> “Expertise and production of rotor blades for windenergy in Russia”. • <input type="text" value="(10)(2e)"/> Windlife, <input type="text" value="(10)(2e)"/> “A renewable and stable supply: reality and the future”.
15:00-15:30	–	<p style="text-align: center;">2.2 Digital Technologies in Energy Sphere</p> <p>– from the Russian side:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <input type="text" value="(10)(2e)"/> PJSC Gazprom neft <input type="text" value="(10)(2e)"/> (тема уточняется) <p>– from the Dutch side:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Shell
15:30-16:30	–	<p style="text-align: center;">2.3 Cooperation of NCOs</p> <p>– from the Russian side:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <input type="text" value="(10)(2e)"/> Russian Gas Society <input type="text" value="(10)(2e)"/> «Role of Industry-Based Public Expertise in the Formation of an Objective Assessment of Hydrocarbon Energy Development» <p>– from the Dutch side:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <input type="text" value="(10)(2e)"/> Energy Delta Institute, <input type="text" value="(10)(2e)"/> “Professional energy education & knowledge exchange – adapting to changing market realities”
14:00-16:30	–	<p style="text-align: center;">Session 3 (in parallel): Sharing of Experience between the Energy Exchanges</p> <p>Subtopics:</p> <ul style="list-style-type: none"> – liberalization of gas market; – commercial gas balancing in the gas transport system; – the principles of the tariffication of gas transmission services on the basis of “entry-exit” system; – establishing the capacity market;

	<ul style="list-style-type: none"> – prospects of cooperation. – from the Russian side: <ul style="list-style-type: none"> • SPIMEX • the Federal Antimonopoly Service • LLC «Gazprom mezhregiongaz postavka» – from the Dutch side: <ul style="list-style-type: none"> • (10)(2e) Ministry of Economic Affairs and Climate of the Kingdom of the Netherlands (10)(2e) • (10)(2e) Gasunie, (10)(2e)
11:10-16:30	<ul style="list-style-type: none"> – Bilateral meeting on climate (<i>coordinator of the meeting – Ministry of Natural Resources and Environment of the Russian Federation; in a separate meeting room</i>): <ul style="list-style-type: none"> – from the Russian side: <ul style="list-style-type: none"> • Ministry of Natural Resources and Environment of the Russian Federation (<i>to be confirmed</i>) • Ministry of Economic Development of the Russian Federation (<i>to be confirmed</i>) • Ministry of Transport of the Russian Federation (<i>to be confirmed</i>) • (10)(2e) • (10)(2e) Ministry of Energy of the Russian Federation (10)(2e) (<i>to be confirmed</i>) • Expert of the Department of State Energy Policy of the Ministry of Energy of the Russian Federation (10)(2e) (<i>to be confirmed</i>) • Russian Union of Industrialist and Entrepreneurs (<i>to be confirmed</i>) – from the Dutch side: <ul style="list-style-type: none"> • (10)(2e) Ministry of Economic Affairs and Climate of the Kingdom of the Netherlands (10)(2e) •
16:30-16:45	<ul style="list-style-type: none"> – Closing of the Meeting, Concluding Remarks <ul style="list-style-type: none"> – from the Russian side:

	<ul style="list-style-type: none"> • SPIMEX (<i>to be confirmed</i>) • (10)(2e) <p>Ministry of Energy of the Russian Federation (10)(2e)</p> <p>– from the Dutch side:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deputy Vice-Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands P. Potman
--	--

In red: speech to be confirmed

Diner i.h.k.v. werkgroep energie Dinsdag 4 februari 2020

Aanleiding: Ter voorbereiding op de bilaterale werkgroep energie (5 februari a.s.) vindt op dinsdag 4 februari een diner plaats op de Nederlandse residentie. Dit gesprek heeft als doel om u een goed beeld te geven van energie-ontwikkelingen in Rusland en de kansen en uitdagingen die Nederlandse bedrijven zien op de Russische markt.

Samenvatting programma:

17:00	Delegatie landt op vliegveld Sheremetyevo
17:00 – 19:00	Vervoer naar centrum van Moskou. (Afhankelijk van het verkeer gaat delegatie direct door naar het diner, of is er eerst gelegenheid om in het hotel op te frissen)
19:30	Inloop
20:00	Aanvang diner
22:00	Einde diner
22:00 – 22:15	Vervoer van residentie naar hotel

Setting

Voor dit diner heeft de ambassade vier vertegenwoordigers van het Nederlandse bedrijfsleven in Rusland (Shell, Gasunie, RdR Consultancy en Smit Lamnalco) en een onafhankelijke expert uitgenodigd. De bedrijven zijn actief in verschillende sectoren (van olie & gas tot wind) en hebben verschillende soorten werkzaamheden (van advisering tot productie en tot toelevering) en zijn daarom een goede afspiegeling van het Nederlandse bedrijfsleven in Rusland.

Voertaal: Engels.

In dit document:

- Overzicht van aanwezigen
- Voorstel voor uw openingswoord
- Mogelijke vragen die u kunt stellen
- Fiches van de aanwezige bedrijven

Overzicht van aanwezigen

Nederlandse bedrijven (achtergrondfiches hiervan vindt u achterin het document)

- Gasunie
 - o Naam: (10)(2e)
 - o Functie: (10)(2e)
 - o Gestationeerd in: Nederland
- RDR Consultancy
 - o Naam: (10)(2e)
 - o Functie: (10)(2e)
 - o Gestationeerd in: Rusland
- Shell
 - o Naam: (10)(2e)
 - o Functie: (10)(2e)
 - o Gestationeerd in: Rusland
- SmitLamnalco
 - o Naam: (10)(2e)
 - o Functie: (10)(2e)
 - o Gestationeerd in: Nederland

Externe expert

- (10)(2e) (verbonden aan Higher School of Economics en het Oxford Institute of Energy Studies)

Nederlandse delegatie

- Peter Potman
- (10)(2e) EZK
- (10)(2e) EZK
- (10)(2e) Beleidscoördinerend medewerker DIO, BZ
- (10)(2e) Beleidsmedewerker, IGG

ZMA Moskou

- (10)(2e)
-
-

Voorstel voor uw openingswoord

- Dear ladies and gentlemen, thank you all for coming here today and for joining us here.
- [Ruimte voor persoonlijke introductie en introductie van de delegatie.]
- We are gathered here today in the context of the bilateral working group on energy between the Russian and Dutch government. Tomorrow, the annual working group session will take place. Therefore, we wanted to use this afternoon to bring together a number of leading voices from Dutch companies and a well-reknowned expert to discuss the state of play of the Russian energy market and your views on the developments thereon.
- The Netherlands is Russia's third trading partner, and energy plays an important role in that. Russian crude oil accounts for about half of the yearly exports of Russia to the Netherlands and a number of our companies have extensive operations in Russia.
- Tomorrow, I will speak with Vice-Minister Bondarenko and we will jointly open the session. I greatly look forward to meeting her and other representatives from Russian ministries and companies.
- Today, I would like to hear from you how you view the developments on the Russian market. Later, I will give the floor to each of the companies (Gasunie, RDR Consultancy, Shell and SmitLamnalco). Besides your activities in Russia, I am particularly interested in how the Russian market developments affect your business. Both in light of the energy transition and in light of Russian rules and regulations. But first, I would like to give the floor to (10)(2e)
(10)(2e) one of Russia's leading experts who co-wrote a report on Russia's Energy Strategy-2035. The byline of the report was "Struggling to Remain Relevant", so I am keen on hearing more about that.
- (10)(2e) the floor is yours.

Mogelijke vragen die u kunt stellen

- What do you view as the main challenges on the Russian market?
- In which ways can the Dutch government assist you?
- What kind of developments (in the short term) would be beneficial for your company?
- Do you believe the Russian market will remain interesting for your company in the longer term? Do you have any specific regions you will focus on?
- How do you perceive the Russian rules and regulations, for instance the localization requirements? Do they affect your activities now or in the future?
- From some of you, we have received suggestions as to what we can bring up in our conversations tomorrow. Are there any last-minute additions?

Gasunie

(10)(2e)

- Bedrijfsgegevens:

- In 2005 is, naar aanleiding van het EU derde energiepakket, het gashandelsbedrijf GasTerra afgesplitst van Gasunie, waarna Gasunie zich uitsluitend is gaan bezighouden met het transport en de opslag van aardgas. Het bedrijf is volledig in handen van de staat.

(10)(2g)

(10)(2g)

RDR Consultancy

(10)(2e)

- Bedrijfsgegevens:

- o Roeland de Rijk (RdR) Consultancy is in 2001 opgericht. Sinds 2019 richt RdR zich op de ontwikkeling van hybride wind/diesel energieprojecten in de afgelegen gebieden van Rusland die niet zijn aangesloten op het centrale energienet.

(10)(2g)

Achtergrondfiche Hernieuwbare Energie t.b.v. Bilaterale Energie Werkgroep

Hernieuwbare Energie in Rusland

- In 2018 was het aandeel van hernieuwbare energie (excl. waterkracht en kernenergie) slechts 0.1% van de totale energiemix. De Russische overheid heeft de ambitie om dit aandeel te verhogen naar 2.5% in 2024 en 3.5% in 2030, zodat het over tien jaar mee *kan* concurreren op de hernieuwbare energiemarkt.
- Eind 2018 had de overheid projecten goedgekeurd voor het opwekken van 3.149,36MWh aan windenergie (waarbij Fortum-Rusnano meer dan de helft van de tenders won). De regio Ulyanovsk spant de kroon met maar liefst 85 MWh, oplopend tot 200 in 2021.
- De overheid heeft in 2013 onder Decreet 449 een financieel steunmechanisme ontwikkeld voor windenergie projecten van meer dan 5MW.
- De overheid zet dit mechanisme voort na 2024. 55% van de subsidie (222 miljard roebel) na 2024 voor wordt geoormerkt voor de ontwikkeling van windparken (222 miljard roebel), 148 miljard roebel gaat naar zonneparken en 30 miljard roebel naar kleine waterkrachtcentrales.

De markt

- Er zijn grofweg twee markten voor energieleverantie. 35 procent van Rusland (de grote steden, het westen en zuiden van het land) wordt van energie voorzien door het centrale energienet. Omdat deelname aan overheidscontracten voor de energieleverantie aan het centrale energienet onderhevig is aan strikte voorwaarden, wordt de markt gedomineerd door de grote consortia. Deze zijn Fortum Rusland-Rusnano-Vestas, NovaWind-Lagerwey en Enel-Siemens.
- De overige 65 procent van Rusland (de meer afgelegen gebieden die niet zijn aangesloten op het centrale energienet), bestaat uit duizenden dorpjes die van energie worden voorzien door (veelal oude) milieuvriendelijke dieselgeneratoren. Deze markt is interessant voor kleinere bedrijven met (hybride) *standalone* windturbines van 15 tot 300 kWh.

Kansen/uitdagingen voor NL (bedrijfsleven)

- Nederlandse bedrijven zien kansen in de Russische vraag naar buitenlandse technologie voor de hernieuwbare energiesector, met name in de meer afgelegen gebieden. Onlangs keurde RVO een haalbaarheidsstudie goed van 55.000 euro voor een windenergieproject van EWT in het verre Oosten. (10)(2e) was betrokken bij dit project.
- Het Nederlandse bedrijfsleven ervaart veel concurrentie van de grote consortia Fortum Russia-Rusnano-Vestas, Novawind-Lagerwey, Enel-Siemens voor het leveren van energie aan het centrale energienet.
- De voorwaarden waar bedrijven aan moeten voldoen om energie te mogen leveren aan het centrale energienet en om in aanmerking te komen voor subsidies zijn strikt. (10)(2a)

(10)(2a)

(10)(2a)

- De toegenomen aandacht voor hernieuwbare energie in Rusland (incl. ratificatie van het Parijsakkoord) biedt naast bedrijvigheid ook een platform voor dialoog. Een voorbeeld is de Russian Energy Week van oktober jl., waar de Nederlandse ambassade samen met 6 andere Europese landen (DKN, POL, DUI, FRA, VK en ZWI) een Europa-Rusland sessie over hernieuwbare energie organiseerde. Doel was om *best practices* uit Europa te delen en kennis uit te wisselen met Russische stakeholders (overheid, bedrijven, universiteiten en andere organisaties). Het bezoek van de Nederlandse Directeur Duurzame Ontwikkeling in mei 2020 staat tevens in dit teken.

Achtergrondfiche Klimaat t.b.v. Bilaterale Energie Werkgroep

Rusland verkeert in een spagaat. Enerzijds moeten de Nationale Plannen, die President Poetin in zijn mei-decreten in 2018 heeft aangekondigd, zorgen voor meer economische groei en een verbeterde leefomgeving. Anderzijds gaan die plannen gepaard met grote CO2 uitstoot (o.a. grote investeringen in infrastructuur) en versterken zij klimaatverandering, die juist die socio-economische ontwikkeling en de leefomgeving bedreigt.

(10)(2a)

(10)(2a)

Klimaatinzet Rusland

- Met de ratificatie van het **Parijs Klimaatakkoord** in september 2019 zwemt Rusland niet langer tegen de stroom in en committeert het zich aan de in Parijs gemaakte klimaatmaatregelen. Het is een eerste stap waarmee de risico's van klimaatverandering worden erkend. Zo bleek ook in het **Klimaat Adaptatie Plan**, dat Rusland op 25 december 2019 aannam.

-

-

-

(10)(2a)

De olie en gas sector krijgen vooralsnog voorrang

De olie en gas sector blijven in Rusland hoger op het prioriteitenlijstje staan dan klimaatadaptatie en -mitigatie. Een aantal beleidsstrategieën uit 2019 onderschrijven dit:

- **Kolen Programma 2019**, dat de kolenexport in de toekomst zekerstelt door grootschalige investeringen in spoorwegaanpak;
- **Energy Security Doctrine 2019**, waarin Poetin internationale actie tegen klimaatverandering accepteert zolang het niet ten kosten gaat van energie exporterende landen;
- De ontwikkeling van havens langs de kust en nieuwe ijsbrekers ten behoeve van de exploitatie van de **Noordelijke Zeeroute**, evenals belastingvoordelen voor Rosneft en Gazprom voor de exploratie van de **Arctische olie- en gasvelden**.

Kansen voor NL (bedrijfsleven)

- RF en NL delen dezelfde uitdagingen op de onderwerpen klimaat en energietransitie en dus lenen die onderwerpen zich voor meer *engagement*. We kunnen van elkaar leren, best practices delen en daarmee kan NL zich profileren als betrouwbare partner. Met name de samenwerking met de regio's is constructief en *fruitful*.
- Mede in dat licht organiseert de NL ambassade in maart 2020 een influential programma over afval naar Nederland. Het Russische Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen neemt daar o.a. aan deel. Tevens zal de NL directeur Duurzame Ontwikkeling in mei 2020 voor klimaatconsultaties naar Moskou komen om

Rusland uit te nodigen voor de VN *Climate Adapatation Summit* in Nederland in oktober 2020.

- Nederlandse bedrijven zien kansen in de Russische vraag naar buitenlandse technologie voor de afvalsector en hernieuwbare energiesector.

(10)(2a)

(10)(2a)

 Het Nederlandse bedrijf Multiwell verhielp de stankoverlast door in drie maanden tijd pijpen te installeren en stank (gassen) weg te voeren.

(10)(2g)

(10)(2g)

PROGRAMME
5th meeting of the Working Group on Energy
in the framework of the Russian-Dutch Joint Economic Commission

5th of February, 2020 (Wednesday)		
9:00 – 9:30	–	Gathering of the participants <i>Place: office of the Saint-Petersburg International Mercantile Exchange (SPIMEX), 24 Timura Frunze str.</i>
9:30	–	Beginning of the Meeting. Plenary Session
9:30 – 9:40	–	Opening speech of the Chairman of the Working Group from the Russian side, Stats-Secretary – Deputy Minister of Energy of the Russian Federation A. Bondarenko (<i>Russian-Dutch cooperation in the energy sphere, Paris Agreement</i>)
9:40 – 9:50	–	Opening speech of the Chairman of the Working Group from the Dutch side, Deputy Vice-Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands P. Potman
9:50 – 9:55	–	Exchange of the protocol gifs
10:00 – 10:15	–	Speech of the representative of the SPIMEX (<i>presentation</i>)
10:15 – 10:30	–	Speech of the representative of the Ministry of Economic Affairs and Climate of the Kingdom of the Netherlands (10)(2e)
10:30 – 10:45	–	Speech of the (10)(2e) Federal Antimonopoly Service of the Russian Federation (10)(2e) (<i>topic to be confirmed</i>)
10:45 – 11:00	–	Break
11:00 – 13:15	–	Session 1: Natural Gas Motor Fuel and LNG <i>(no longer than 5-10 min. + 5 min. – questions/ discussion):</i>

		<ul style="list-style-type: none"> – from the Russian side: <ul style="list-style-type: none"> • Gazprom (<i>topic to be confirmed</i>) • NOVATEK (<i>topic to be confirmed</i>) – from the Dutch side (<i>topic to be confirmed</i>): <ul style="list-style-type: none"> • Brunel • Demaco • Gasunie • Mammoet • Shell • SmitLamnalco • Van Oord
13:15 – 14:00	–	Lunch
14:00 – 16:30	–	Session 2: Future-Oriented Spheres of Cooperation:
14:00 – 15:00	–	<p>Wind energy (<i>no longer than 5-10 min. + 5 min. – questions/ discussion</i>):</p> <ul style="list-style-type: none"> – from the Russian side: <ul style="list-style-type: none"> • NovaWind/ Lagerweij/ Redwind – from the Dutch side: <ul style="list-style-type: none"> • (10)(2e) • We4Ce • Windlife/Paul Logchies
		Session 3: Sharing of Experience between the Energy Exchanges (in-parallel):
		<ul style="list-style-type: none"> – from the Russian side: SPIMEX, the Federal Antimonopoly Service – from the Dutch side: (<i>to be confirmed</i>)

15:00 – 15:30	–	<p style="text-align: center;">Digital Technologies in Energy</p> <p><i>(no longer than 5-10 min. + 5 min. – questions/ discussion):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – from the Russian side: <ul style="list-style-type: none"> • Gazprom neft – from the Dutch side: <ul style="list-style-type: none"> • Shell
15:30 – 16:30	–	<p style="text-align: center;">Cooperation of NGOs</p> <p><i>(no longer than 5-10 min. + 5 min. – questions/ discussion):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – from the Russian side: <ul style="list-style-type: none"> • Russian Gas Society • All-Russian Industrial Association of Oil and Gas Employers • All-Russian Labour Union of the Oil, Gas and Construction Industries – from the Dutch side: <ul style="list-style-type: none"> • Gasunie
16:30 – 16:45	–	<p>Closing of the Meeting, Concluding Remarks</p>

In red: speech to be confirmed

Achtergrondfiche Gasmarkt/LNG t.b.v. Bilaterale Energie Werkgroep

Gasmarkt en LNG in Rusland

- Sinds de vroege jaren 2000 zijn **olie en gas de belangrijkste inkomstenbron** van de Russische overheid. Hoewel de overheid actief inzet op exportdiversificatie, is de export van fossiele brandstoffen nog steeds verantwoordelijk voor ongeveer 40% van het federale budget.
- Rusland probeert (vloeibaar) gas actief te promoten als **transitiebrandstof** en als alternatief voor (veel vervuillendere) kolen. De gevestigde belangen die de Russische staat en grote (staats)bedrijven hebben in olie en gas betekenen dat deze fossiele brandstoffen de komende decennia onverminderd belangrijk blijven.
- Rusland is momenteel nog een relatief kleine speler op het gebied van LNG: het exporteerde in 2018 18.9 miljoen ton LNG (equivalent van 24 bcm), waardoor het achterblijft bij grote LNG-exporteurs als Australië (81 miljoen ton) en Qatar (77 miljoen ton). **Moskou wil flink investeren in LNG (export)capaciteiten** en hoopt in 2030 onderdeel te zijn van wat ze zelf de *big four* van LNG-exporteurs noemt: Australië, Rusland, Qatar en de VS (die haar LNG-capaciteiten ook sterk uitbreidt). Energieminister Novak wil dat Rusland in 2030 tussen de 120 en 140 miljoen ton LNG per jaar produceert, waarvan het merendeel voor export bestemd zal zijn.

De markt

- Traditioneel was staatsbedrijf **Gazprom** de grote speler op de gasmarkt. Het bedrijf ontleende een groot deel van haar invloed aan haar status als monopolist van export van pijpleidinggas. (10)(2a)
(10)(2a) Binnenlands heeft Gazprom geen monopolie, maar is het wel marktleider en levert het iets minder dan de helft van de totale hoeveelheid gas (240 van de 493 bcm in 2018).
- (10)(2a)
Tweederde van de wereldwijde toename in gasproductie zal in LNG zijn; goed nieuws voor **Novatek**, de (private) LNG-kampioen in Rusland en verantwoordelijk voor LNG-projecten in het Hoge Noorden (o.a. Yamal LNG en Arctic LNG II). Yamal LNG produceerde in 2018 15 à 16 miljoen ton LNG, waarmee het voor het eerst meer produceerde dan dan 11.4 miljoen ton van Sakhalin-II (waar o.a. (10)(1c)
- Twee bedrijven die zich graag (verder) op de LNG-markt zouden mengen, zijn staatsbedrijven **Rosneft** en **Gazprom**. (10)(2a)
(10)(2a)
- De komende jaren zal Rusland verder werken aan het **uitbreiden van de gasinfrastructuur**. Pijpleidingen als TurkStream, Nord Stream II en de *Power of Siberia* (voor gastoevoer naar China) zijn reeds of worden de komende jaren in gebruik genomen. Op de middellange termijn lijkt Rusland steeds gecharmeerder

van LNG en is het waarschijnlijk dat de infrastructuur daarvoor ook verder wordt uitgebreid. De focus hierbij lijkt op het hoge Noorden te liggen.

Kansen/uitdagingen voor NL (bedrijfsleven)

- (10)(2a)
- De aandacht van de gasector verschuift naar het hoge Noorden. Nederlandse bedrijven zullen mee willen schuiven om competitief te blijven, maar zullen daarbij rekening moeten houden met de geldende (en dreiging van nieuwe) sancties.
- (10)(1c)

De geopolitieke dimensie

- (10)(2a)
- LNG kan voor Rusland ook van belang kan zijn voor **export naar Europa**. Een prominente Britse analyst gaf het voorbeeld van de winter van 2017/18, waar tijdens een koude periode de pijpleidingcapaciteit van Rusland richting Europa zo goed als vol zat. De enige flexibiliteit werd toen geboden door de transit door Oekraïne, waar de Russen niet te afhankelijk van willen zijn. De aanleg van TurkStream en Nord Stream II zal Rusland meer exportcapaciteit moeten geven, maar het is goed mogelijk dat Rusland zal kijken naar LNG als alternatief, aangezien het vervoer ervan beduidend flexibeler is dan dat van pijpleidinggas.
- Sommige analisten menen dat de *big bet on LNG* van Rusland samenvalt met haar **pivot to Asia**: waar in 2015 nog 7% van de Russische gasexport naar Azië ging, moet dat in 2025 ongeveer 20% worden. Hoewel er recent een pijplijn tussen Rusland en China is aangelegd (*Power of Siberia*), zal het merendeel van de Russische gasexport naar Azië bestaan uit LNG. Ook hier zal Rusland waarschijnlijk concurrentie krijgen uit Amerika.

PROGRAMME
5th meeting of the Working Group on Energy
in the framework of the Russian-Dutch Joint Economic Commission

5th of February, 2020 (Wednesday)	
9:00-9:30	– Gathering of the participants <i>Place: Moscow's office of the Saint-Petersburg International Mercantile Exchange (SPIMEX), 24 Timura Frunze St.</i>
9:30-11.00	Plenary Session
9:30-9:40	– Opening speech of the Chairman of the Working Group from the Russian side, Stats-Secretary – Deputy Minister of Energy of the Russian Federation Anastasia Bondarenko
9:40-9:50	– Opening speech of the Chairman of the Working Group from the Dutch side, Deputy Vice-Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands Peter Potman
9:50-10:00	– Opening speech by the President of the SPIMEX Alexey Rybnikov
10:00-10:15	– (10)(2e) Ministry of Economic Affairs and Climate of the Kingdom of the Netherlands (10)(2e) <i>“The Dutch experience of gas market liberalization”</i>
10:15-10:30	– (10)(2e) Federal Antimonopoly Service of the Russian Federation (10)(2e) “ ”
10:30-10:45	– (10)(2e) Shell, (10)(2e) <i>“Climate challenge and energy transition”</i>
10:45-11:00	– Q&A
11:00-11:10	– Live transmission of stock trading
11:10-11:15	– Family photo (by the bull). Exchange of the protocol gifts
11:15-11:30	Coffee break

Remark: the timing for the speeches is indicative, allowing flexibility, also for Q&A.

11:30-13:30	<p align="center">Session 1: New Technologies in Energy:</p> <p>– moderator: (tbc)</p>
11:30-12:40	<p align="center">1.1 Renewable Energy</p> <ul style="list-style-type: none"> • (10)(2e) of the Department of Power Engineering Development (10)(2e) Ministry of Energy of the Russian Federation (10)(2e) (to be confirmed) – (10)(2e) Windlife, (10)(2e) <i>“A renewable and stable supply: reality and the future”.</i> • NovaWind/ Lagerweij/ Redwind – (10)(2e) RDR Consultancy, (10)(2e) <i>“Developing low-power wind farms and hybrid wind/diesel power plants for remote and isolated regions in Russia (including the Arctic)”</i> – (10)(2e) We4Ce, (10)(2e) <i>“Expertise and production of rotor blades for wind energy in Russia”.</i> • Altren • Solartech
12:40-13:10	<p align="center">1.2 Digital Technologies in Energy</p> <ul style="list-style-type: none"> – (10)(2e) PJSC Gazprom neft (10)(2e) <i>“Digital Transformation of PJSC Gazprom neft”</i> – (10)(2e) Shell, (10)(2e) <i>“Accelerating Digital Journey”</i>
13:10-13:30	<p align="center">1.3 Human dimension</p> <ul style="list-style-type: none"> – (10)(2e) Russian Gas Society (10)(2e) <i>«Role of Industry-Based Public Expertise in Shaping an Objective Assessment of Hydrocarbon Energy Development»</i> – (10)(2e) Energy Delta Institute, (10)(2e) (10)(2e) <i>“Professional energy education & knowledge exchange – adapting to changing market realities”</i>
11:30-13:30	<p align="center">Session 2 (in parallel): Sharing Experience in Stock Exchange Trade in Energy</p> <p align="center">Subtopics: liberalization of the gas market; commercial gas balancing in</p>

	<p>the gas transport system; the principles of the tariffication of gas transmission services on the basis of “entry-exit” system; establishing the capacity market; prospects of cooperation.</p> <ul style="list-style-type: none"> – from the Russian side: <ul style="list-style-type: none"> • SPIMEX • the Federal Antimonopoly Service • LLC «Gazprom mezhregiongaz postavka» • Invited: T Plus, Novatek, Inter RAO, Rosneft, Gazprom – from the Dutch side: <ul style="list-style-type: none"> – (10)(2e) Ministry of Economic Affairs and Climate of the Kingdom of the Netherlands (10)(2e) <i>“The Dutch experience of gas market liberalization” (detailed)</i> – (10)(2e) Gasunie, (10)(2e) <i>“Gas Market Developments and TTF”</i>
13:30-14:00	<p>– Lunch</p>
14:00-16:00	<p style="text-align: center;">Session 3: Topical Issues in the Gas Sphere (Gas Motor Fuel, LNG, Hydrogen)</p> <ul style="list-style-type: none"> – moderator: (10)(2e) Ministry of Energy of the Russian Federation (10)(2e) <i>an opening speech on «Gas motor fuel market development in Russia»</i> – (10)(2e) Gasunie, (10)(2e) (10)(2e) <i>“Gas market developments in North-West Europe. Gasunie contribution to market functioning and decarbonization”</i> – (10)(2e) Mammoet, (10)(2e) <i>“Mammoet expertise in LNG infrastructural facilities construction”</i> – (10)(2e) Demaco Cryogenics Russia, (10)(2e) <i>“Opportunities of cooperation in LNG market, including LNG terminals, LNG as a fuel and fueling stations”</i> – (10)(2e) Van Oord, (10)(2e) <i>“Van Oord’s role in building infrastructure for the gas/LNG industry”</i> – (10)(2e) PJSC Gazprom (10)(2e) <i>«Hydrogen projects in Europe: technologies, ways of implementation, essential regulation»</i> – (10)(2e) SKOLKOVO Energy Center, (10)(2e)

		<p>“Hydrogen in Russia: current state and opportunities”</p> <ul style="list-style-type: none"> • PJSC NOVATEK (tbc) <p><i>*Attending: Brunel, SmitLamnalco, Port of Rotterdam</i></p>
11:30-16:00	–	<p>Time is reserved for a government-to-government sideline meeting on climate (coordinator of the meeting – Ministry of Natural Resources and Environment of the Russian Federation; in a separate meeting room):</p> <p>– from the Russian side:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ministry of Natural Resources and Environment of the Russian Federation <i>(to be confirmed)</i> • Ministry of Economic Development of the Russian Federation <i>(to be confirmed)</i> • Ministry of Transport of the Russian Federation <i>(to be confirmed)</i> • [redacted] (10)(2e) of the Department of Power Engineering Development of the Ministry of Energy of the Russian Federation [redacted] (10)(2e) <i>(to be confirmed)</i> • [redacted] (10)(2e) Ministry of Energy of the Russian Federation [redacted] (10)(2e) <i>to be confirmed)</i> • Russian Union of Industrialist and Entrepreneurs <i>(to be confirmed)</i> <p>– from the Dutch side:</p> <ul style="list-style-type: none"> • [redacted] (10)(2e) Ministry of Economic Affairs and Climate of the Kingdom of the Netherlands [redacted] (10)(2e) • Policy Officer, Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands [redacted] (10)(2e) • [redacted] (10)(2e) Embassy of the Kingdom of the Netherlands in the Russian Federation [redacted] (10)(2e)
16:00-16:30	–	<p>Closing of the Meeting, Concluding Remarks</p> <p>– from the Russian side:</p> <ul style="list-style-type: none"> • [redacted] (10)(2e) Department of International Cooperation of the Ministry of Energy of the Russian Federation [redacted] (10)(2e) • SPIMEX <i>(to be confirmed)</i> <p>– from the Dutch side:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deputy Vice-Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of the

		Netherlands Peter Potman
--	--	---------------------------------

DUTCH PARTICIPANTS
5th meeting of the Working Group on Energy
in the framework of the Russian-Dutch Joint Economic Commission
5 February 2020, Moscow

Moscow's office of the Saint-Petersburg International Mercantile Exchange
(24 Timura Frunze str)

Officials

1. POTMAN
Peter – Chairman of the Working Group from the Dutch side,
Deputy-Vice Minister of the Ministry of Foreign
Affairs of the Kingdom of the Netherlands
2. ROUKENS
Bert – Energy Envoy, Ministry of Economic Affairs and
Climate Deputy Head of the Kingdom of the
Netherlands
3. (10)(2e) – (10)(2e) Ministry of Economic Affairs
and Climate of the Kingdom of the Netherlands
4. (10)(2e) – (10)(2e) Foreign Economic Relations,
Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the
Netherlands
5. (10)(2e) – (10)(2e) Inclusive Green Growth, Ministry of
Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands.
6. (10)(2e) – (10)(2e) Embassy of the Kingdom of the
Netherlands in the Russian Federation
7. (10)(2e) – (10)(2e) Embassy of the Kingdom of the
Netherlands in the Russian Federation
8. (10)(2e) – (10)(2e) Embassy of the Kingdom of the
Netherlands in the Russian Federation

Companies and NGOs (in alphabetic order)

9.	(10)(2e)	–	(10)(2e)	Demaco Cryogenics Russia
10.		–	(10)(2e)	Gasunie
11.		–	(10)(2e)	Brunel
12.		–	(10)(2e)	Shell
13.		–	(10)(2e)	Gasunie
14.		–	(10)(2e)	Port of Rotterdam
15.		–	(10)(2e)	Gasunie
16.		–	(10)(2e)	Brunel
17.		–	(10)(2e)	Energy Delta Institute
18.		–	(10)(2e)	WINDLIFE GREEN BV & OOO WINDLIFE GREEN RUS
19.		–	(10)(2e)	SmitLamnalco
20.		–	(10)(2e)	We4Ce
21.		–	(10)(2e)	RdR Consultancy

22.

(10)(2e)

23.

3

—

(10)(2e)

 Mammoet

—

(10)(2e)

 Van Oord

RUSSIAN PARTICIPANTS
5th meeting of the Working Group on Energy
in the framework of the Russian-Dutch Joint Economic Commission
5 February 2020, Moscow

Moscow's office of the Saint-Petersburg International Mercantile Exchange
(24 Timura Frunze str)

Officials

1. BONDARENKO Anastasiya – Chairman of the Working Group from the Russian side, Stats-Secretary – Deputy Minister of Energy of the Russian Federation
2. (10)(2e) – (10)(2e) Federal Antimonopoly Service of the Russian Federation
3. (10)(2e) – (10)(2e) Department of Power Engineering Development of the Ministry of Energy of the Russian Federation
4. (10)(2e) – (10)(2e) Department of International Cooperation of the Ministry of Energy of the Russian Federation
5. (10)(2e) – (10)(2e) Internal Affairs Department of the Ministry of Energy of the Russian Federation
6. (10)(2e) – (10)(2e) Bilateral Cooperation Development of the Ministry of Economic Development of the Russian Federation
7. (10)(2e) – (10)(2e) of the Department of International Cooperation of the Ministry of Energy of the Russian Federation
8. (10)(2e) – (10)(2e) First European Department of the Ministry for Foreign Affairs of the Russian Federation
9. (10)(2e) – (10)(2e) Department of State Energy Policy of the Ministry of Energy of the Russian Federation

10. (10)(2e) – (10)(2e) Department of International Cooperation of the Ministry of Energy of the Russian Federation

Companies and NGOs (in alphabetic order)

11. (10)(2e) – (10)(2e) PJSC Gazprom neft
12. (10)(2e) – (10)(2e) SPIMEX
13. (10)(2e) – (10)(2e) JSC NovaWind
14. (10)(2e) – (10)(2e) SKOLKOVO Energy Centre
15. (10)(2e) – (10)(2e) SKOLKOVO Energy Centre
16. (10)(2e) – (10)(2e) PJSC NOVATEK
17. (10)(2e) – (10)(2e) Russian Union of Industrialist and Entrepreneurs
18. (10)(2e) – (10)(2e) Russian Gas Society
19. (10)(2e) – (10)(2e) SKOLKOVO Energy Centre
20. (10)(2e) – (10)(2e) All-Russian Industrial Association of Oil and Gas Employers
21. (10)(2e) – (10)(2e) JSC NovaWind
22. (10)(2e) – (10)(2e) All-Russian Labour Union of the Oil, Gas and Construction Industries
23. (10)(2e) – (10)(2e) SKOLKOVO Energy Centre

24. (10)(2e) — (10)(2e) PJSC Gazprom
25. (10)(2e) — (10)(2e)
(10)(2e) Rosatom
26. (10)(2e) — (10)(2e) PJSC
LUKOIL
27. (10)(2e) — (10)(2e) SKOLKOVO
Energy Centre
28. (10)(2e) — (10)(2e) SPIMEX
29. (10)(2e) — (10)(2e) Russian Gas Society
30. (10)(2e) — (10)(2e)
(10)(2e) PJSC NOVATEK
31. (10)(2e) — (10)(2e)
SPIMEX

Steering note

De Energiewerkgroep is een van de vijf technische werkgroepen onder de NL-RF Gemengde Economische Commissie (GEC). Andere GEC-werkgroepen die met regelmaat worden georganiseerd zijn voor gezondheidszorg, innovatie, transport en landbouw.

Zoals benoemd in de Rusland-brief (22 december 2019) is energie een van de thema's in de bilaterale relaties waarbij wordt ingezet op selectieve samenwerking. Naast informatie-uitwisseling en samenwerking op het terrein van olie en gas, wordt in de publiek-private Energiewerkgroep inmiddels ook gesproken over hernieuwbare energie en het klimaat.

De laatste Energiewerkgroep vond plaats op 14 mei 2018 in Den Haag en werd voor het eerst georganiseerd door DIO en EZK gezamenlijk. Sinds 2013 was de werkgroep niet meer bijeengekomen. Vanwege de moeizame samenwerking met Rusland en de gewijzigde focus van EZK op samenwerking binnen de EU en duurzaam, werd aan deze werkgroep steeds minder prioriteit gegeven. Het initiatief kwam toentertijd van Russische zijde). Voor het organiseren van de huidige editie heeft het Russische Ministerie van Energie zich zeer actief ingezet. De bereidheid voor samenwerking op energie en klimaat terrein is groot, zoals ook naar voren kwam tijdens de kennismaking met CdP en viceminister Bondarenko in oktober jl.

(10)(2a)

De Energiewerkgroep wordt op 4 februari voorafgegaan door een diner met Nederlandse bedrijven en een onafhankelijke energie-expert op de residentie. Dit biedt u de mogelijkheid een beter beeld te krijgen van energieontwikkelingen in Rusland en kansen en uitdagingen die Nederlandse bedrijven zien op de Russische markt.

De werkgroep zelf (5 februari) begint met een plenaire zitting, waarbij u en uw Russische counterpart (viceminister Bondarenko, zie CV onder) de werkgroep openen). Daarna is de werkgroep opgedeeld in drie sessies. De eerste sessie ('Present-day issues in the gas sphere') vindt plaats in de ochtend en is vooral gericht op gas, LNG en waterstof. Na de lunch vinden twee parallelle sessies plaats:

- een sessie 'Future-oriented spheres of cooperation' (sessie 2) gericht op windenergie, digitalisering en samenwerking tussen NCO's (non-commercial organisations); en
- een sessie 'Sharing of experience between the energy exchanges' (sessie 3) over gasmarkten (op expliciete wens van Russische zijde, aangezien de werkgroep plaatsvindt in het gebouw van een Russische *energy exchange*).

In een separate sessie zal worden gesproken over het thema klimaat. Om 16.30 uur zal de werkgroep worden afgesloten. Het verslag wordt achteraf (vaak enkele maanden na dato) in een door beide zijden ondertekend protocol vastgelegd. Over de programmaonderdelen treft u in het dossier factsheets aan. Daarnaast zijn voor zowel de opening als afsluiting spreekpunten opgenomen.

Uw counterpart: Anastasiya Bondarenko, viceminister van Energie

(10)(2e)

Factsheet Nord Stream 2

- Op 20 dec. ondertekende president Trump de National Defence and Authorisation Act (NDAA) met daarin o.a. sancties tegen NS2 en Turkstream (Protecting Europe's Energy Security Act – PEESA). Deze sancties betreffen inreisverboden en de bevrozing van tegoeden van bedrijven of personen die de twee pijpleidingen aanleggen. De VS beargumenteert dat de EU door NS2 nog afhankelijker wordt van Russisch gas, dat Rusland NS2 zal gebruiken als tool of coercion and political leverage, ook tegen Oekraïne, en dat vooral Oost-Europese landen tegen NS2 zijn. Verder zou de VS graag zien dat de EU veel meer gas inkoop uit de VS.
- AllSeas werkte aan het laatste deel van het NS2-tracé door Deense wateren (met 2 pijpenleggers en ondersteunende schepen) en is nog voor ondertekening van de wet uit het NS2-project gestapt om niet te worden geraakt door de sancties. Ofschoon in de wet een wind down periode van 30 dagen is opgenomen, gaf de Amerikaanse overheid aan dat AllSeas zijn werkzaamheden per direct zou moeten staken en bewijsstukken daarvan ter beschikking stellen. Ook de opstellers van de sanctiewet, de Amerikaanse senatoren Cruz en Johnson, waarschuwden in een open brief aan dhr. Heerema dat AllSeas het project direct moest verlaten. Gazprom heeft aangegeven met eigen schepen het project alsnog in het eerste kwartaal van 2021 te willen afronden. AllSeas was tevens betrokken bij de aanleg van het 940 km lange offshore deel van de Turkstream-pijpleiding, maar deze activiteiten werden afgerond voordat de sancties van kracht gingen.
- Vrijdag 19 januari jl. verzocht State Department om met Van Oord en Boskalis te spreken over hun werkzaamheden voor het Nord Stream 2 project. Een joint venture van Van Oord en Boskalis is verantwoordelijk voor het storten van stenen over de NS2-pijpleidingen ter bescherming van deze pijplijnen. De VS stelt dat deze bedrijven mogelijk in overtreding zijn van de recent aangenomen Amerikaanse sanctiewet. In het weekend van 18-19 januari verliep de 'good faith wind down' periode van 30 dagen, waarin bedrijven betrokken bij de aanleg geacht worden zich uit NS2 trekken.

(10)(1c)

(10)(1c)

(10)(2a)

Ook vanuit

- de Europese Commissie is er kritisch gereageerd op de VS-sancties. Er is echter geen gezamenlijke Europese positie; verschillende – vooral Oost-Europese – landen staan niet afwijzend tegenover PEESA. Het Nederlandse kabinet acht de gevolgen van deze sancties voor het bedrijfsleven onwenselijk en vindt het niet terecht dat bedrijven die opereren binnen de wettelijke kaders van de EU worden geraakt door sancties van de VS.
- Op 18 dec. nam de Buitenlandcommissie van de VS-Senaat ook de DASKA-sanctiewet aan met brede sancties tegen Rusland die ten dele afhankelijk zijn van mogelijk toekomstig wangedrag van Rusland.

(10)(2a)

(10)(2a)

Transitcontract Oekraïne

- Het nieuwe gastransitcontract dat Naftogaz en Gazprom eind 2019 hebben afgesloten is voor 5 jaar, met verlengingsoptie voor nog 10 jaar. Minimale doorvoervolumes door Oekraïne gaan vanaf 2021 omlaag naar 40 miljard m³/jaar (in 2020 nog 65 miljard m³).
- Verder heeft Gazprom 2,9 miljard USD betaald aan Naftogaz i.h.k.v. Stockholm-arbitrage uitspraken, is afgesproken dat de partijen verdere claims laten vallen (o.a. een door Oekraïne aan Gazprom opgelegde anti-monopolieboete van 7,2 miljard USD) en biedt het contract de mogelijkheid voor Oekraïne om weer rechtstreeks gas uit Rusland te kopen (wat kan leiden tot lagere prijzen).
- Samenvattend heel positief dat beide landen er, mede dankzij de faciliterende rol van de EU, zijn uitgekomen vlak voor het nieuwe jaar en dat interrupties in de gasdoorvoer zo zijn voorkomen.

EU-wetgeving

- Met een wijziging van de EU gasrichtlijn vallen gaspijpleidingen met derde landen sinds kort ook onder de werking van het EU-energierecht. Dit betekent dat deze pijpleidingen moeten voldaan aan EU-bepalingen met betrekking tot ontbundeling, derden toegang, transparantie en tarieven. Echter, pijpleidingen die bij aannahme van de wijziging operationeel waren kunnen vragen om een afwijking (bevoegde instantie: de lidstaat waar de pijpleiding aanlandt), Nieuwe pijpleidingen kunnen vragen om een ontheffing (bevoegde instantie: de Commissie, maar de lidstaat waar de pijpleiding aanlandt kan vragen om gemachtigd te worden om de onderhandelingen zelf te voeren).
- DUI is een consultatieprocedure gestart met al haar buurlanden inzake de door NS1 gevraagde afwijking. De Duitse energietoezichthouder heeft in dat kader buurlanden, waaronder Nederland, benadert met de vraag of er bezwaren zijn tegen het verlenen van een afwijking.
- Volgens berichten heeft ook NS2, hoewel niet operationeel ten tijde van de aannahme van de wijziging van de richtlijn, gevraagd om een afwijking. (10)(2a)

(10)(2a)

- Het NLse kabinet zal ihkv voornoemde consultatieprocedure voor NS1 kunnen aangeven hoe het aankijkt tegen de het verlenen van een afwijking waarbij er drie smaken lijken te zijn: positief, negatief of neutraal. Overigens is DUI niet verplicht de visie van een of meerdere buurlanden te volgen. Indien het NLse kabinet een reactie wil geven dient deze uiterlijk 16 februari a.s. te worden ingediend bij DUI.

(10)(2g)

Achtergrondfiche Digitalisering/NCO's t.b.v. Bilaterale Energie Werkgroep

Digitalisering in Rusland

- Digitalisering is een *hot topic* in Rusland. Overheidsbreed wordt er gewerkt om de samenleving meer gebruik te laten maken van digitale middelen. Op lokaal niveau betekent dat bijvoorbeeld online afspraken maken bij het gemeentehuis, voor warenhuizen betekent dat e-commerce.
- Digitalisering is een zeer brede term en er is dan ook veel spraakverwarring over wat digitalisering precies inhoudt: gaat het verder dan automatisering, of is automatisering op zichzelf ook al digitalisering?

-

(10)(2a)

- De Russische industrie is geïnteresseerd in goede voorbeelden van digitalisering van Westerse bedrijven. Het onderwerp kwam op expliciet verzoek van de Russische zijde op de agenda, waarbij werd aangegeven dat men met name wilde spreken over digitale technologie voor de exploratie en exploitatie in de olie- en gasector.
- Een voorbeeld van succesvolle digitalisering in dat segment is verbeterde data-analyse. Het aanbrengen van verschillende sensoren bij het productieproces (bijvoorbeeld in de pijpleidingen, om de *flow* te monitoren) zorgt ervoor dat bedrijven het proces beter kunnen monitoren en beter inzicht krijgen in waar zij moeten ingrijpen om procesvoering te optimaliseren.
- Een ander, breder voorbeeld is *smart grids*, netwerken die de vraag naar energie kunnen beïnvloeden (voorbeeld: als blijkt dat er op een bepaald moment minder energie-aanbod is doordat de opbrengst van zonne- en windbronnen lager uitvalt, kan het netwerk in *real time* de energievraag van een opladende elektrische auto aanpassen, zodat het hele netwerk blijft functioneren).

Samenwerking NCO's

- Samenwerking tussen NCO's (*non-commercial organisations*) kwam op expliciet verzoek van Russische zijde op de agenda. Het begrip NCO/NGO wordt in Rusland breder geïnterpreteerd dan in Nederland en omvat bijvoorbeeld ook werkgeversorganisaties, zoals de Russische equivalenten van VNO-NCW of de IRO.

-

(10)(2a)

President van de St. Petersburg
International Mercantile Exchange
Dhr. A. Rybnikov

Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20061
2500 EB Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

(10)(2e)

Datum 13 februari 2020
Betreft Bilaterale Energiewerkgroep tussen de Russische Federatie en Nederland

Geachte heer Rybnikov,
Bij dezen wil ik u hartelijk danken voor uw gastvrije ontvangst in de St. Petersburg International Mercantile Exchange en voor het faciliteren van de bilaterale Energiewerkgroep. De deelnemende bedrijven, organisaties en overheidsinstellingen hebben een goed overzicht kunnen krijgen van de indrukwekkende handel op de grootste grondstoffenbeurs van de Russische Federatie. Ook begreep ik dat het separate overleg over de werking van energiebeurzen door de deelnemers aan Nederlandse zijde als bijzonder interessant werd ervaren.

Hoogachtend,

(10)(2e)

Peter Potman
Plaatsvervangend Directeur-Generaal
Buitenlandse Economische Betrekkingen

Viceminister van Energie
van de Russische Federatie
Mw. A. Bondarenko

Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20061
2500 EB Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

(10)(2e)

Datum 13 februari 2020
Betreft Bilaterale Energiewerkgroep tussen de Russische Federatie en Nederland

Geachte mevrouw Bondarenko,

Bij dezen wil ik u hartelijk danken voor de organisatie van de vijfde sessie van de bilaterale Energiewerkgroep tussen de Russische Federatie en Nederland. Voor deelnemende bedrijven, organisaties en overheidsinstellingen was het een interessante en nuttige bijeenkomst, waarbij veel contacten zijn gelegd en informatie is uitgewisseld over relevante ontwikkelingen op het thema energie. Ook de verbreding van de werkgroep met het thema klimaat werd zeer gewaardeerd.

Ik ben ervan overtuigd dat de bijeenkomst tevens aanknopingspunten biedt voor een verdere versterking van de bilaterale samenwerking op de thema's energie en klimaat. Naast de genoemde samenwerkingsprojecten van bedrijven, het bezoek van de Nederlandse directeur Inclusieve Groene Groei van het ministerie van Buitenlandse Zaken en een factfinding missie op het terrein van duurzame energie, denk ik daarbij aan onderwerpen zoals waterstof en windenergie. Voorts moedig ik de samenwerking op het gebied van digitale technologie en onderwijs van harte aan. Wellicht kunnen we in de periode tot aan de volgende Energiewerkgroep de mogelijkheden onderzoeken om hieraan concrete invulling te geven.

Ik kijk er naar uit u bij de volgende Energiewerkgroep in Nederland te mogen verwelkomen.

(10)(2e)

Peter Potman
Plaatsvervangend Directeur-Generaal
Buitenlandse Economische Betrekkingen

Opening Energy Working Group

- Your Excellency, State-Secretary / Deputy Minister of Energy Mr Bondarenko, ladies and gentlemen. Thank you for organizing this fifth session of the Energy Working Group under the Netherlands-Russian Joint Economic Committee here in Moscow at the Saint-Petersburg International Mercantile Exchange (SPIMEX).
- In 2017 our countries underlined the importance of our bilateral cooperation on energy and agreed to restart this working group. And less than one year later, the Netherlands Ministries of Foreign Affairs and of Economic Affairs and Climate Policy jointly organized a working group in The Hague. In our bilateral relations, energy is a topic which is simply too important to be ignored, including in times of troubled international relations.
- In fact, in December last year Dutch Government sent a letter to Parliament about our bilateral relations with the Russian Federation. In this policy letter, energy was highlighted as one of the areas in which we need to continue our dialogue. Later this year, Minister of Foreign Affairs Stef Blok will discuss this letter in Parliament.
- Our countries continue to be major trading partners with energy being one of the most important areas of cooperation. Over the years, this cooperation has evolved from its clear focus on oil and gas to other important topics as well, such as climate change and renewable energy. I think that the previous session of this working group, back in 2018, clearly showed that a strong, mutual interest from both policy makers and business people in these topics as well. How to tackle challenges on climate change and how to realize the business opportunities the energy transition is offering?
- I hope this bilateral Energy Working Group will provide a new impulse to our partnership on energy by exchanging information on developments in the energy sector, by exploring areas for further cooperation and by identifying follow-up actions to our mutual benefit.

Thank you

To: (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minez.nl
Cc: (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl
From: (10)(2e)
Sent: Wed 5/15/2019 9:47:58 AM
Subject: RE: Energiewerkgroep
Received: Wed 5/15/2019 9:48:00 AM

Ha (10)(2e) mooi nieuws, dank je wel hiervoor. Wij zullen ons erop beraden en contact op gaan nemen met ministerie hier. Departement van energie-efficiëntie is recent vanuit Minenergo overgeheveld naar Ministerie van Economische Ontwikkeling (MinEcDev). Binnen Minenergo zijn de sub-sectorale departementen (olie, of gas of elektrische energie) verantwoordelijk voor energie-efficiëntie in hun specifieke sub-sector. Het algemene efficiëntiebeleid ligt nu bij het departement van MinEcDev, dat tevens over klimaat (o.a. implementatie Parijsakkoord) gaat. Het departement richt zich vooral op wetgeving en beleid. Wij hebben contacten bij MinEcDev (spraken hen in februari).

Cheers,

(10)(2e)

From: (10)(2e)

Sent: woensdag 15 mei 2019 11:32

To: (10)(2e)

Cc: (10)(2e)

Subject: Energiewerkgroep

Hi (10)(2e)

Had vanmorgen een kennismakingsgesprek met (10)(2e) Russische ministerie van Energie (10)(2e)

(10)(2e) zal zich over de organisatie van de energiewerkgroep ontfermen, die dit jaar in Rusland zal plaatsvinden. Is in NL vanwege de Flame gasconferentie. Mikt op het najaar (sep/okt). Hij zou de mogelijkheden bezien om de werkgroep en marge van de Russische Energy Week te laten plaatsvinden, maar zou mogelijk lastig zijn vanwege het grote aantal inkomende bezoeken. Eventueel in St. Petersburg zodat ook een LNG project kan worden bezocht (10)(1c)

Hij vond de opzet vorig jaar in NL met bedrijven erg goed. Open voor agendasuggesties. Dacht aan:

1. Gasmarkt (incl. veranderingen Europese gasmarkt en TTF door oa afname NL productie)
2. LNG (ontwikkelingen Europa, small scale LNG terminals, bunkering)
2. Elektriciteit
3. Digitalisering
4. Hernieuwbaar (ook over off grid solutions voor afgelegen gebieden).
5. Waterstof (maar moest wel onderzoeken welke bedrijven/ kennisinstellingen naast Gazprom op dit onderwerp relevant zouden zijn).

Het energie efficiëntie dossier ligt overigens niet meer bij het ministerie van Energie (ministerie van Econ. Ontwikkeling?)

(10)(2e) misschien handig als je contact opneemt met (10)(2e)

(10)(2e) zijn er van onze kant wellicht nog onderwerpen die we zouden willen toevoegen?

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

LIST OF PARTICIPANTS

Session 1: New Technologies in Energy

11:30-13:30

From the Russian Side:

Officials

1. BONDARENKO – Chairman of the Working Group from the Russian side,
Anastasiya Stats-Secretary – Deputy Minister of Energy of the
Russian Federation
2. (10)(2e) Ministry of Energy of the Russian
(10)(2e) Federation
3. (10)(2e) Ministry of Economic
(10)(2e) Development of the Russian Federation
4. (10)(2e) Ministry of Energy of the Russian Federation
5. (10)(2e) Ministry for Foreign Affairs of the Russian
(10)(2e) Federation
6. (10)(2e) Ministry of Energy of the Russian Federation
(10)(2e)

Companies and NGOs (in alphabetic order)

7. (10)(2e) PJSC LUKOIL
8. (10)(2e) SKOLKOVO
(10)(2e) Energy Centre
9. (10)(2e) JSC NovaWind
(10)(2e)

9. [redacted] (10)(2e) LLC V-Energy
10. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Oil&Gas Construction Labor Union of Russia
11. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) PJSC Gazprom
12. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) PJSC Gazprom neft
13. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Russian Gas Society
14. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) JSC NovaWind
15. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) LLC Altren
16. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) PJSC Gazprom
17. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) PJSC Gazprom neft
18. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e)
19. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) “Energy Employees Association of Russia”

***From the Dutch Side:
Officials***

19. POTMAN Peter – Chairman of the Working Group from the Dutch side, Deputy-Vice Minister of the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands
20. ROUKENS Bert – Energy Envoy, Ministry of Economic Affairs and Climate Deputy Head of the Kingdom of the Netherlands

20. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e)
Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands
21. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands
22. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Embassy of the Kingdom of the Netherlands in the Russian Federation
23. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Embassy of the Kingdom of the Netherlands in the Russian Federation

Companies and NGOs (in alphabetic order)

23. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Demaco Cryogenics Russia
24. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e)
Gasunie
25. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Gasunie
26. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Shell
Russia
27. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Port of
Rotterdam
28. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e)
Brunel
29. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e)
Gasunie
30. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Energy Delta Institute
31. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) WINDLIFE GREEN BV &
OOO WINDLIFE GREEN RUS
32. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e)

SmitLamnalco

- (10)(2e)
- 32.

(10)(2e)

 –

(10)(2e)

 We4Ce
- 33.

(10)(2e)

 –

(10)(2e)

 Shell Russia
- 34.

(10)(2e)

 –

(10)(2e)

 RdR Consultancy
- 35.

(10)(2e)

 –

(10)(2e)

 Mammoet
- 36.

(10)(2e)

 –

(10)(2e)

 Van Oord

LIST OF PARTICIPANTS

Session 2: Energy Trade in Stock Exchange

11:30-13:30

Officials

1. [(10)(2e)] – [(10)(2e)] Federal Antimonopoly Service of the Russian Federation
2. [(10)(2e)] – [(10)(2e)] Department of Energy, Eurasian Economic Commission

Companies (in alphabetic order)

3. [(10)(2e)] – [(10)(2e)] PJSC Gazprom
4. [(10)(2e)] – [(10)(2e)]
[(10)(2e)] SPIMEX
5. [(10)(2e)] – [(10)(2e)]
[(10)(2e)] Center for Procurement Management and Insurance
6. [(10)(2e)] – [(10)(2e)]
[(10)(2e)] PJSC Rosneft
7. [(10)(2e)] – [(10)(2e)] SPIMEX
8. [(10)(2e)] – [(10)(2e)]
[(10)(2e)] PJSC Rosneft
9. [(10)(2e)] – [(10)(2e)]
[(10)(2e)] LLC Gazprom Mezhrefiongaz postavka
10. [(10)(2e)] – [(10)(2e)] SPIMEX
11. [(10)(2e)] – [(10)(2e)]

- (10)(2e)

(10)(2e) PJSC Inter RAO
- 11. (10)(2e)

– (10)(2e) SPIMEX
- 12. (10)(2e)

– (10)(2e) SPIMEX
- 13. (10)(2e)

– (10)(2e) PJSC
T Plus
- 14. (10)(2e)

– (10)(2e)
SPIMEX
- 15. (10)(2e)

– (10)(2e)
(10)(2e) PJSC Rosneft

From the Dutch Side:

Officials

- 15. (10)(2e)

– (10)(2e) Ministry of Economic
Affairs and Climate of the Kingdom of the
Netherlands
- 16. (10)(2e)

– (10)(2e) Embassy of the Kingdom of the
Netherlands in the Russian Federation

Companies

- 16. (10)(2e)

– (10)(2e)
Gasunie

LIST OF PARTICIPANTS

Session 3: Topical Issues in the Gas Sphere

14:00-16:00

From the Russian Side:

Officials

1. (10)(2e) – (10)(2e) Ministry of Energy of the Russian Federation
2. (10)(2e) – (10)(2e) Management and Logistics, Ministry of Energy of the Russian Federation
3. (10)(2e) – (10)(2e) Department of the Bilateral Cooperation Development, Ministry of Economic Development of the Russian Federation
4. (10)(2e) – (10)(2e) Department of International Cooperation of the Ministry of Energy of the Russian Federation
5. (10)(2e) – (10)(2e) Ministry for Foreign Affairs of the Russian Federation
6. (10)(2e) – (10)(2e) Department of International Cooperation, Ministry of Energy of the Russian Federation

Companies and NGOs (in alphabetic order)

7. (10)(2e) – (10)(2e) PJSC Gazprom
8. (10)(2e) – (10)(2e) SKOLKOVO Energy Centre

9.	(10)(2e)	–	(10)(2e)
Oil&Gas Construction Labor Union of Russia
10.	(10)(2e)	–	(10)(2e)
(10)(2e) PJSC NOVATEK
11.	(10)(2e)	–	(10)(2e) PJSC Gazprom
12.	(10)(2e)	–	(10)(2e)
PJSC LUKOIL
13.	(10)(2e)	–	(10)(2e)
(10)(2e) PJSC Gazprom neft
14.	(10)(2e)	–	(10)(2e)
(10)(2e) PJSC NOVATEK
15.	(10)(2e)	–	(10)(2e)
SPIMEX
16.	(10)(2e)	–	(10)(2e) PJSC Gazprom
17.	(10)(2e)	–	(10)(2e)
PJSC Gazprom neft
18.	(10)(2e)	–	(10)(2e) SPIMEX

From the Dutch Side:

Officials

18.	POTMAN
Peter	–	Chairman of the Working Group from the Dutch side, Deputy-Vice Minister of the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands
19.	(10)(2e)	–	(10)(2e) Ministry of Economic Affairs and Climate of the Kingdom of the Netherlands
20.	(10)(2e)	–	(10)(2e) Foreign Economic Relations, Ministry of Foreign Affairs of the

Kingdom of the Netherlands

20. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Embassy of the Kingdom of the Netherlands in the Russian Federation
21. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Embassy of the Kingdom of the Netherlands in the Russian Federation

Companies and NGOs (in alphabetic order)

21. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Demaco Cryogenics Russia
22. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Gasunie
23. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Gasunie
24. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Port of Rotterdam
25. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Brunel
26. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Gasunie
27. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Energy Delta Institute
28. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) WINDLIFE GREEN BV & OOO WINDLIFE GREEN RUS
29. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) Shell
30. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) SmitLannalco
31. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) We4Ce
32. [redacted] (10)(2e) – [redacted] (10)(2e) dR Consultancy

Roeland de

32.

(10)(2e)

—

(10)(2e)

Gasunie

33.

(10)(2e)

—

(10)(2e)

Mammoet

34.

(10)(2e)

—

(10)(2e)

Van Oord

(10)(2g)

Bedrijven NL 2020

- ∨ Boskalis (afwezig 2020)
- ∨ Project Delta Group (afwezig 2020)
- ∨ Demaco
- ∨ Gasunie
- ∨ EDI
- ∨ Port of Rotterdam
- ∨ Mammoet
- ∨ Shell
- ∨ Brunel
- ∨ WE4CE
- ∨ Windlife
- ∨ RdR
- ∨ Van Oord
- ∨ Smitlamnalco

To: (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl
Cc: (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl
From: (10)(2e)
Sent: Thur 2/11/2021 3:07:42 PM
Subject: RE: Voor input: afspraak energie werkgroep NL-RF
Received: Thur 2/11/2021 3:07:43 PM

Hoi (10)(2e)

Bedankt voor het delen!

Kijkend naar het lijstje onderwerpen ("olie en gas (LNG) / waterstof / klimaatadaptatie na CAS en ian COP26") zou het m.i. mooi zijn als er meer aandacht naar hernieuwbaar zou uitgaan. Goed dat klimaatadaptatie wordt besproken, maar wb. klimaatambities zou wellicht een nadruk op de energietransitie waardevol zijn (wellicht als opvolging van de sessie windenergie tijdens de vorige energiewerkgroep?).

De bilaterale klimaatsessie tijdens de EWG die (10)(2e) en ik destijds met jullie in Moskou bijwoonden was zeer nuttig, doch "en marge" – in kleine kring en niet onderdeel van het plenaire programma. Is het een idee om dit onderwerp meer in de spotlight te plaatsen dit keer? (10)(2a)

(10)(2a)

Hoor graag wat je van dit alles vindt!

Hartelijke groet,

(10)(2e)

From: (10)(2e)

Sent: donderdag 11 februari 2021 12:04

To: (10)(2e) @minbuza.nl

Cc: (10)(2e)

Subject: RE: Voor input: afspraak energie werkgroep NL-RF

Hoi (10)(2e)

Ter achtergrondinfo: de kamerbrief over strategische afhankelijkheden in het energie-domein is verstuurd aan de TK. Niet om op te brengen tijdens jullie gesprek, maar wellicht wel goed te weten.

Veel hartelijke groeten,

(10)(2e)

From: (10)(2e) @minbuza.nl

Sent: donderdag 11 februari 2021 12:00

To: (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl;

(10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl;

(10)(2e) @minezk.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl;

(10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl;

(10)(2e) @minbuza.nl; MOS-EA (10)(2e) @minbuza.nl

Subject: RE: Voor input: afspraak energie werkgroep NL-RF

Hi (10)(2e)

Thanks. Ik heb een inventarisatie gestuurd naar de deelnemers van de vorige werkgroep, met evaluatie over format, deelnemers, informele momenten, interesse in online variant (mocht COVID een offline variant verhinderen), en verzoek om input voor suggesties vóór volgende week woensdag. *Keep you posted.*

(10)(2e)

From: (10)(2e) @minbuza.nl

Sent: donderdag 11 februari 2021 12:54

To: (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl;

(10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl;

(10)(2e) @minezk.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl;

(10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl;

Cc: (10)(2e) @minbuza.nl; MOS-EA (10)(2e) @minbuza.nl

Subject: RE: Voor input: afspraak energie werkgroep NL-RF

Dag (10)(2e)

Mooi initiatief. Wellicht al gedaan, maar zou anders aanraden om voorafgaand aan het gesprek een rondje bedrijven te doen, inclusief Project Delta Group: hoe zien zij een effectieve energiewerkgroep voor zich? Werkt de huidige opzet? Wat zouden de gespreksthema's kunnen zijn? Wie moeten erbij zijn? Is de timing juist? Zijn PDG-activiteiten te combineren met de werkgroep?

Hartelijke groeten,

00030)

From: (10)(2e) @minbuza.nl

116988

Sent: donderdag 11 februari 2021 08:40

To: (10)(2e) @minbuza.nl>; (10)(2e) @minbuza.nl>; (10)(2e)
(10)(2e) @minbuza.nl>; (10)(2e) @minbuza.nl>; (10)(2e) @minezk.nl>;
(10)(2e) @minbuza.nl>; (10)(2e) @minbuza.nl>; (10)(2e) @minbuza.nl>;
(10)(2e) @minbuza.nl>; (10)(2e) @minbuza.nl>
Cc: (10)(2e) @minbuza.nl>; MOS-EA (10)(2e) @minbuza.nl>

Subject: Voor input: afspraak energie werkgroep NL-RF

Hi (10)(2e)

(10)(2e) en ik hebben op vrijdag 19 februari een kennismaking op het Russische ministerie van Energie, met (10)(2e) departement Internationale Samenwerking (10)(2e) Hij zal ons (nieuwe) aanspreekpunt zijn voor o.a. de bilaterale energie werkgroep die we volgens de huidige planning in het najaar willen organiseren. Zoals jullie weten vond de vorige bijeenkomst plaats in Moskou in februari 2020 en heeft plv. DGBEB de Russische zijde toen traditiegetrouw uitgenodigd voor een volgende editie in NL in 2021. Mocht het door COVID niet mogelijk zijn om fysiek bijeen te komen, is ons voorstel om een afgeslankte online-variant te organiseren met beide voorzitters (van RF-zijde nog steeds vice-minister Bondarenko).

Op de agenda voor de 19^e staat:

- Kennismaking;
- Terugblik vorige werkgroep en vooruitblik volgende editie in NL;
- Vragen naar RF wensen wvb datum, te bespreken onderwerpen en format.

Ons voorstel zoals met DIO besproken (voor in de achterzak):

- VZS: Bondarenko (RF) en Potman (NL)
- Datum: najaar 2021
- Onderwerpen: olie en gas (LNG) / waterstof / klimaatadaptatie na CAS en ian COP26
- Format: Bedrijven en overheid (in elk geval IGG / DIO / MinBZ en MinEZK – zoals in 2020). Liefst fysiek, mogelijk online.

Bijgevoegd het verslag van de werkgroep in 2020. Graag ontvangen wij eventuele input op bovenstaande en andere boodschappen die jullie willen meegeven voor dit gesprek op uiterlijk woensdag 17 februari.

(10)(2e)

To: (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minezk.nl; (10)(2e)
(10)(2e) @minbuza.nl
Cc: (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e)
(10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e)
(10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e) @minbuza.nl; (10)(2e)
(10)(2e) @minbuza.nl
From: (10)(2e)
Sent: Fri 2/19/2021 1:54:31 PM
Subject: Terugkoppeling gesprek RF MinEnergy 19.02 / tbv energiewerkgroep 2021
Received: Fri 2/19/2021 1:54:36 PM
PROTOCOL NL-RF ENERGY WORKING GROUP 2018.pdf

Hi (10)(2e)
Vanochtend (19-02) spraken (10)(2e) en ondergetekende met het Russische Federale Ministerie van Energie over het voornemen van NL om de volgende bilaterale energiewerkgroep te organiseren in Nederland. We spraken (10)(2e) Departement Buitenlands Economische Samenwerking en Ontwikkeling van Brandstofmarkt en (10)(2e) Bureau Europese Samenwerking. Overall was het een prettige kennismaking en lijkt zijn team flexibel vwb de opzet en deelnemers van de werkgroep. Specifiek werden waterstof en de groene agenda door hen genoemd die volgens hen hoog op hun wensenlijstje staan om te bespreken. Hieronder de terugkoppeling van het gesprek.

(10)(2a)

(10)(2e)

Afgesproken om:
- In te zetten op fysieke werkgroep in NL in Q3/Q4 ('vóór einde 2021');
- Voor de zomer opnieuw bijeen te komen voor vaststellen format, onderwerpen en deelnemers.
Wij stellen voor om in maart in een VTC met de post, DIO, IGG, EZK en andere Haagse betrokkenen in een VTC te spreken over hoe we dit gaan aanpakken.
Groeten, ook namens (10)(2e)
(10)(2e)

VERSLAG VAN DE INFORMELE VIDEOCONFERENTIE VAN DE LEDEN VAN DE EUROPESE RAAD EN DE LEDEN VAN DE EUROTOP VAN 25 MAART 2021

Op donderdag 25 maart 2021 vond een informele videoconferentie van de leden van de Europese Raad (ER) en de Eurotop plaats. De minister-president nam deel aan deze vergadering. Na afloop werden twee verklaringen gedeeld.¹

Europese Raad

COVID-19-coördinatie

De leden van de ER spraken over de verslechterende epidemiologische situatie in de Unie. Zij gaven aan dat het van belang is de productie van vaccins op te hogen en leveringszekerheid te verbeteren. Zij wezen daarbij op het belang van transparantie, exportautorisatieregels en mondiale leveringsketens. Zij bevestigden dat bedrijven zich aan gemaakte afspraken over leveringsdeadlines moesten houden. Nederland heeft het belang benadrukt van het ongestoord functioneren van mondiale productieketens, waarbij de EU moet blijven inzetten op het voorkomen van een neerwaartse spiraal van wereldwijde exportbeperkende maatregelen. De inzet van het relevante EU-instrumentarium dient derhalve met terughoudendheid en zorgvuldigheid te worden benaderd, waarbij de bredere relaties met derde landen nadrukkelijk moeten worden meegewogen.

Wat de verdeling van de gezamenlijk als EU ingekochte vaccins over de lidstaten betreft gaven de leden aan dat de pro-rataverdeling op basis van bevolkingsaantal het uitgangspunt is. Alle lidstaten hadden in eerste instantie de mogelijkheid om hun pro-ratadeel af te nemen. Niet iedere lidstaat heeft hiervan gebruik gemaakt. Wat Nederland betreft is er met de pro-rataverdeling als uitgangspunt vanuit solidariteit enige ruimte om enkele landen tegemoet te komen die het zwaarst getroffen zijn door tegenvallende leveringen van AstraZeneca. De leden van de ER nodigden het Comité van Permanente Vertegenwoordigers uit om bij de allocatie van 10 miljoen Pfizer/BioNtech-vaccins die versneld beschikbaar komen, te kijken naar de snelheid van verdeling mede in het licht van solidariteit.

Mede in het licht van de nieuwe varianten van het virus stelden de leden vast dat de beperkingen, inclusief het ontmoedigen van niet-essentiële reizen, in stand moesten blijven. Ze benadrukten het belang van een ongehinderde doorgang van goederen en diensten op de interne markt, onder ander door het gebruik van de *green lanes*. De leden gaven aan dat al wel voorbereidingen dienen te worden getroffen voor een gecoördineerde aanpak van het stapsgewijs opheffen van beperkingen wanneer de epidemiologische situatie dat toelaat. In dat verband riepen zij op het technische en wetgevende werk ten aanzien van COVID-status-bewijzen (het *digital green certificate*) met urgentie voort te zetten.

Daarnaast onderschreven de leden van de ER het belang van een versterkte bijdrage aan de wereldwijde respons op de pandemie. Het is van belang om voortvarend te werken aan de ontwikkeling van het *EU Vaccine Sharing Mechanism* en hiermee de centrale rol van COVAX in de wereldwijde toegang tot vaccins te ondersteunen en aan te vullen.

Interne Markt, industriebeleid en digitalisering

De leden van de Europese Raad onderstreepten het belang van een goed functionerende interne markt en het versterken van het concurrentievermogen en de weerbaarheid van de Europese industrie voor het economische herstel van de EU. Nederland en Spanje verwezen in het kader van het versterken van de weerbaarheid van de EU naar het gezamenlijke non-paper over een open strategische autonomie, dat op 23 maart jl. is uitgebracht. Dit non-paper kwam uw Kamer toe als bijlage van het verslag van de informele videoconferentie van de leden van de Raad Algemene Zaken van 23 maart 2021. Met dit paper beogen Nederland en Spanje bij te dragen aan de bredere discussie in de EU over een open strategische autonomie. Tijdens de Raad werd het paper door meerdere lidstaten verwelkomd en gesteund. Nederland heeft tevens een oproep gedaan voor een exit-strategie voor de verruimde staatssteunmaatregelen ten tijde van de COVID-pandemie. Daarnaast heeft Nederland gepleit voor het adresseren van verstoringen van de interne markt door buitenlandse subsidies via gepaste instrumenten.

¹ Verklaring van de leden van de Europese Raad: [250321-vtc-euco-statement-en.pdf \(europa.eu\)](https://www.europa.eu/press/pr-250321-vtc-euco-statement-en.pdf); verklaring van de leden van de Eurotop: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/03/25/statement-of-the-members-of-the-euro-summit-25-march-2021/>

Naast de groene transitie vormt de digitale transformatie een fundamentele pijler voor het economische herstel, de welvaart, de veiligheid en de concurrentiekracht van de EU. In het kader van het versterken van de digitale soevereiniteit van de EU werd door Nederland en andere lidstaten het belang van open markten en internationale partnerschappen benadrukt. De leden van de Europese Raad erkenden dat de Commissie-mededeling voor een Digitaal Kompas een stap vormt op weg naar een succesvolle digitale transformatie van Europa tegen 2030. Nederland heeft hierbij herhaald dat het waarborgen van waarden, grondrechten en veiligheid ten grondslag ligt aan de digitale transformatie, zoals ook vermeld in de raadsconclusies van de Europese Raad van 1-2 oktober.² De leden van de Europese Raad hebben bevestigd dat de fundamentele rechten, inclusief de menselijke maat en privacy, randvoorwaarden zijn voor de digitale transformatie in de EU. Dit is in lijn met de motie-Leijten/Bosman.³

Oostelijke Middellandse Zee

De leden van de ER bespraken de EU-Turkije-relatie zoals overeengekomen tijdens de ER in december 2020. De leden van de ER wezen in de overeengekomen verklaring nogmaals op het strategisch belang van de Europese Unie bij een stabiele en veilige omgeving in het oostelijke Middellandse Zeegebied en bij de ontwikkeling van coöperatieve en wederzijds bevorderlijke betrekkingen met Turkije. De leden van de ER verwelkomden de recente de-escalatie in het oostelijke Middellandse Zeegebied door de stopzetting van de illegale booractiviteiten, de hervatting van de bilaterale besprekingen tussen Griekenland en Turkije en de aanstaande besprekingen over de kwestie-Cyprus onder auspiciën van de Verenigde Naties.

De leden van de ER concludeerden dat, mits de huidige de-escalatie wordt voortgezet en Turkije zich constructief opstelt, de Europese Unie bereid is om, in het kader van het positieve spoor, de samenwerking met Turkije op een aantal gebieden van gemeenschappelijk belang op een gefaseerde, proportionele en omkeerbare wijze te intensiveren en verdere besluiten te nemen tijdens de bijeenkomst van de ER in juni. De leden van de ER vroegen derhalve de Europese Commissie de gesprekken met Turkije te intensiveren om de huidige problemen bij de uitvoering van de douane-unie aan te pakken zodat deze voor alle lidstaten doeltreffend wordt toegepast. Tegelijkertijd verzochten de leden van de ER de Raad om aan een mandaat voor de modernisering van de douane-unie te werken. Dat mandaat mag door de Raad eerst worden vastgesteld, wanneer de ER daartoe aanvullende richtsnoeren heeft gegeven. Tevens stelden de leden van de ER bereid te zijn op hoog niveau met Turkije te spreken over kwesties van wederzijds belang, zoals volksgezondheid, klimaat en terrorismebestrijding, evenals regionale kwesties. Ook verzochten de leden van de ER de Commissie na te gaan hoe de samenwerking met Turkije op het gebied van interpersoonlijke contacten en mobiliteit kan worden verbeterd.

Ook werd Turkije opgeroepen om af te zien van hernieuwde provocaties of unilaterale acties die in strijd zijn met het internationaal recht. De leden van de ER herbevestigden de vastberadenheid van de Europese Unie om, in geval van dergelijk optreden, gebruik te maken van de instrumenten en opties waarover zij beschikt om haar belangen en die van haar lidstaten te verdedigen en om de regionale stabiliteit te bewaren.

Mede op aandringen van Nederland en conform de motie-Kuiken e.a.⁴ stelden de leden van de ER dat de rechtsstaat en de grondrechten in Turkije een grote bron van zorg zijn. De aanvallen op politieke partijen en media en andere recente besluiten betekenen een ernstige achteruitgang van de mensenrechten en gaan in tegen de verplichtingen van Turkije om de democratie, de rechtsstaat en vrouwenrechten te eerbiedigen. De leden van de ER concludeerde dat een dialoog over deze kwesties een integraal onderdeel van de betrekkingen tussen de EU en Turkije blijft.

De leden van de ER spraken opnieuw waardering uit voor de opvang van bijna vier miljoen Syrische vluchtelingen door Turkije en verzocht de Commissie om aan de Raad een voorstel voor te leggen voor de voortzetting van de financiering voor Syrische vluchtelingen in Turkije, evenals in Jordanië, Libanon en andere delen van de regio.

² <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/03/25/statement-of-the-members-of-the-european-council-25-march-2021/>

³ Kst. 21 501-20, nr. 1658

⁴ Kst. 21 501-20, nr. 1650

Rusland

De voorziene inhoudelijke bespreking van de EU-Rusland-relatie heeft niet plaatsgevonden, omdat de leden van Europese Raad niet fysiek bijeenkwamen. Tijdens de volgende bijeenkomst van de Europese Raad zal een strategisch debat over dit onderwerp worden gehouden.

Onderhoud met Amerikaanse president Biden

De leden van de Europese Raad hadden een kort onderhoud met de Amerikaanse president Biden. Er was brede overeenstemming over het belang van de trans-Atlantische betrekkingen en de gedeelde waarden en belangen waarop dit partnerschap gestoeld is. In het bijzonder werd ingegaan op de samenwerking op het gebied van handel, de pandemie en economisch herstel. Het tijdelijk opschorten van de tarifaire maatregelen om het Airbus/Boeing-geschil op te lossen werd verwelkomd.

President Biden benadrukte in zijn interventie het belang van trans-Atlantische samenwerking en de mogelijkheden die hier vanuit gaan o.a. op het gebied van klimaat, economie, handel en multilateralisme. De voorzitter van de ER en Portugal, als EU-voorzitter, onderstreepten dat de trans-Atlantische relatie een prioriteit is voor de EU en verwelkomden het hernieuwde engagement van de VS op onder andere klimaat en in multilateraal verband.

Eurotop

Tijdens de Eurotop stonden de Europese Commissie, de Europese Centrale Bank en de voorzitter van de Eurogroep stil bij de algemene economische situatie in de eurozone en gaven zij een overzicht van de internationale positie van de euro. Als reactie hierop benadrukte een aantal lidstaten het belang van een spoedige uitvoering van de overeengekomen economische herstelmaatregelen.

De conclusies in het statement van de leden van de Eurotop zijn zonder discussie aangenomen. De regeringsleiders onderstreepten onder andere het belang van herstel en economische weerbaarheid als belangrijke voorwaarden voor een sterke internationale rol van de euro. Verder was er aandacht voor een innovatieve digitale financiële sector waar de mogelijkheid voor een digitale euro onderdeel van is en het werk aan een effectief raamwerk om de groei van groene financiële markten verder te stimuleren.

Toezegging over MFK-rechtsstaatverordening en de motie-Paternotte/Kuik

Naar aanleiding van de toezegging gedaan door de minister-president in het debat d.d. 24 maart jl. over de Europese Raad inzake de MFK-rechtsstaatverordening, en in antwoord op de motie-Paternotte/Kuik⁵ die de regering verzoekt om de Europese Commissie aan te spreken op haar verantwoordelijkheid, en te vragen het rechtsstatelijkheidsmechanisme in werking te doen treden, en de Kamer hierover zo spoedig mogelijk, maar voor 1 mei 2021, te informeren, kan ik u als volgt berichten.

De MFK-rechtsstaatverordening is sinds 1 januari jl. van toepassing. Polen en Hongarije hebben in december 2020 tijdens de schriftelijke procedure in de Raad aangegeven tegen goedkeuring van de MFK-rechtsstaatverordening te zijn en op grond van artikel 263 VWEU bij het Europees Hof van Justitie een beroep tot nietigverklaring tegen de MFK-rechtsstaatverordening te zullen indienen. Polen en Hongarije hebben op 11 maart jl. daadwerkelijk een beroep tot nietigverklaring ingediend. Conform artikel 278 VWEU heeft een dergelijk beroep geen schorsende werking. Nederland zal, samen met gelijkgezinde lidstaten, het Hof verzoeken in deze hofzaak aan de zijde van de Raad en het Europees Parlement te mogen deelnemen ter verdediging van de verordening. Met betrekking tot de onafhankelijke uitvoering van de MFK-rechtsstaatverordening door de Commissie kan worden opgemerkt dat Commissievoorzitter Von der Leyen de autonome en onafhankelijke rol van de Commissie bij de toepassing van de MFK-rechtsstaatverordening heeft benadrukt. De Commissie heeft daarnaast verklaard te zullen wachten met het voorstellen van maatregelen totdat de Commissie richtsnoeren heeft vastgesteld, en dat de Commissie in die richtsnoeren de nog te volgen uitspraak van het Europees Hof van Justitie in het beroep tot nietigverklaring zal meenemen. De ER heeft in zijn conclusies vastgesteld dat de Commissie dit voornemen heeft. De Juridische Dienst van de Raad heeft bevestigd dat de conclusies van de ER in lijn zijn met de Verdragen en dat zij ook het EU-beginsel van de institutionele balans en de bevoegdheden van de verschillende EU-instellingen respecteren.

⁵ Kst. 21 501-20, nr. 1651

Door de Commissievoorzitter is tevens bevestigd dat de Commissie haar onderzoekende werk start per 1 januari 2021 en dat al deze bevindingen (geconstateerde schendingen van de beginselen van de rechtsstaat) zullen worden betrokken bij eventuele maatregelen die de Commissie na vaststelling van de door haar op te stellen richtsnoeren en de uitspraak van het Europese Hof van Justitie zal voorstellen op basis van de MFK-rechtsstaatverordening. De voorzitter van de Commissie heeft verzekerd dat geen enkele schending van de beginselen van de rechtsstaat die in de tussentijd plaatsvindt door de Commissie terzijde zal worden geschoven. Het is dus niet juist te veronderstellen dat de verordening nog niet in werking is getreden, of dat de Commissie deze niet toepast. Wel zal zij tot afronding van de richtsnoeren na uitspraak van het Europees Hof van Justitie nog geen concrete maatregelen uit hoofde van de verordening voorstellen.

In het licht van bovenstaande, zal Nederland er op blijven toezien dat de Commissie haar rol als onafhankelijk hoedster van de verdragen op het terrein van de rechtsstaat proactief en consequent blijft vervullen. Dat geldt ook voor de toepassing van de MFK-rechtsstaatverordening binnen de hierboven geschetste kaders. Daarnaast wijst het kabinet op de twee lopende inbreukzaken die de Commissie is gestart tegen de Poolse regering op het terrein van de rechtsstaat, zowel ten aanzien van het tuchtregime voor Poolse rechters, als ook de zogenaamde muilkorfwet. In de inbreukzaak betreffende het tuchtregime voor Poolse rechters heeft het Europees Hof op 8 april 2020 voorlopige maatregelen opgelegd en Polen bevolen de activiteiten van de tuchtkamer in tuchtzaken betreffende rechters op te schorten in afwachting van de einduitspraak. Het kabinet deelt met name de zorgen die de motie-Paternotte/Kuik noemt ten aanzien van het doorgaan van zaken tegen Poolse rechters door de Tuchtkamer van het Hoogerechtshof in Polen. Het kabinet verwelkomt daarom het feit dat de Commissie op 3 december jl. aanvullende actie ondernam, en het doorgaan van de andere activiteiten van de tuchtkamer in zaken tegen rechters toevoegde aan de lopende inbreukzaak tegen de zgn. muilkorfwet. De Commissie maakte op 31 maart jl. bekend om Polen ook in deze inbreukzaak voor het Europees Hof van Justitie te dagen.

Toezegging over de zittingen van de Energiewerkgroep Rusland en de motie-van Ojik

Met betrekking tot de motie-van Ojik c.s.⁶ over inzicht in de bilaterale besprekingen met Rusland in de werkgroep Energie en conform de toezegging van de minister-president tijdens het plenair debat over de ER, informeer ik u, mede namens de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, hierbij over de zittingen van deze werkgroep in 2018 en 2020 en over de geplande werkgroep in 2021.

De energiewerkgroep is een van de technische werkgroepen onder de Gemengde Economische Commissie, waarin op ambtelijk niveau met Rusland een dialoog wordt gevoerd. Andere werkgroepen onder deze Commissie zijn gericht op innovatie, landbouw, gezondheidszorg en transport. Zoals uiteengezet in de 'Ruslandbrief' van het kabinet⁷, staat het kabinet een beleid voor waarin druk en dialoog worden gecombineerd. Daarbij wordt ingezet op het openhouden van de communicatiekanalen met Rusland en het zoeken naar mogelijkheden voor functionele samenwerking op basis van gemeenschappelijke belangen, zoals ten aanzien van onze economische betrekkingen en energierelatie. Nederland is een van de weinige EU-lidstaten die zijn Gemengde Economische Commissie sinds 2013 nog niet hebben hervat. Zoals ook aangegeven in de Ruslandbrief kan de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking met haar Russische evenknie bijeenkomen in de Gemengde Economische Commissie, om aan het werk van deze technische werkgroepen desgewenst politieke invulling te geven.

Energiewerkgroep d.d. 14 mei 2018

Na de energiewerkgroep van 8 november 2013 is de energiewerkgroep bijna vijf jaar niet meer bijeengekomen. Gezien het belang van energie in de bilaterale relatie met Rusland is besloten deze werkgroep te hervatten. Aan de op 14 mei 2018 georganiseerde zitting namen ruim 40 Nederlandse en Russische ondernemers, onderzoekers en ambtenaren deel. De Russische delegatie werd geleid door viceminister van Energie, de heer Inyutsyn, en de Nederlandse delegatie door de directeur-generaal Energie, Telecom en Mededinging van ministerie van Economische Zaken & Klimaat, de heer Gaastra, en voormalig plaatsvervangend directeur-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen van het ministerie van Buitenlandse Zaken, de heer Landheer. In twee parallele sessies spraken de deelnemers over ontwikkelingen op het terrein van gas en de energietransitie.

⁶ Kst. 21 501-20, nr. 1649

⁷ Kst. 35373, nr. 1

Deelnemers gaven een overzicht van ontwikkelingen op de Russische gasmarkt en van commerciële activiteiten. Verschillende private partijen benadrukten dat Europa de komende decennia Russisch gas nodig zal hebben om te voldoen aan de Europese gasvraag. Daarbij werd gewezen op de nabijheid en de relatief lage productiekosten van Russisch gas. Nadat in de winter van 2017/2018 gasvoorraden in enkele Europese landen onder druk stonden is besloten om meer gasvoorraden in Europa aan te leggen. Ten aanzien van Nord Stream 2 werd door enkele private partijen gewezen op de impact op de leveringszekerheid voor de Europese markt (het Nederlandse kabinet heeft zoals bekend een neutrale positie en ziet Nord Stream 2 als een commercieel project, waarbij het zich rekenschap geeft van de geopolitieke aspecten). Ook werd door enkele private partijen onder andere stilgestaan bij het Turkish Stream project, twee pijpleidingen voor de aanvoer van gas door de Zwarte Zee naar Turkije. Daarnaast werd gewezen op de inzet van Rusland op LNG en het verhogen van het aantal aansluitingen op het gasnet in Rusland.

Voorts werd ingegaan op het potentieel van bestaande gasinfrastructuur voor een duurzamer energiesysteem en werd door een van de deelnemers uit het bedrijfsleven het belang van lange termijn gasleveringscontracten voor Nederland benadrukt om de dalende productie uit Groningen op te vangen. Hiermee zou bijgedragen kunnen worden aan de leveringszekerheid, het depolitiseren van de gashandel en het reguleren van de wederzijdse afhankelijkheid tussen importeurs en exporteurs.

Ten aanzien van de energietransitie werd door de Nederlandse deelnemers een overzicht gegeven van de ambities van het kabinet en de maatregelen die hiertoe zullen worden genomen, zoals verbreding van de regeling Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE+), meer windparken op zee, een hogere belasting op gas en lagere belasting op elektriciteit, sluiting van kolencentrales, een nationale CO₂-prijs en geen bouw meer van gasverwarmde huizen. Ook werd gesproken over de impact van meer hernieuwbare energie voor het elektriciteitsnet en het belang van netstabiliteit om fluctuaties in de productie van hernieuwbare energie en de elektriciteitsvraag beter op te kunnen vangen. Daarbij werd tevens ingegaan op de rol van de industrie (stimuleren van de productie tijdens lage vraag), huishoudens (lokale opslag, stimuleren van stroomverbruik buiten de pieken om) en vervoer (elektrificatie vervoerssector biedt kansen voor opslag).

In dit kader werd tevens stilgestaan bij de rol van waterstof voor grootschalige opslag en transport, het vergroten van elektriciteitsmarkten ten behoeve van een betere connectiviteit en digitalisering. Ook werd stilgestaan bij waste-to-energy en bio-energie.

Ondanks de aanwezigheid van grote olie- en gasvoorraden in Rusland, werd van Russische zijde aangegeven dat ook daar maatregelen op het terrein van de energietransitie worden genomen. De Russische Energiestrategie 2030 geeft prioriteit aan energie-efficiënte (20% reductie in 2030), duurzame ontwikkeling en uitbreiding van alternatieve energiebronnen. Waterkracht is momenteel de grootste bron van duurzame energie, maar in 2017 is vooral de capaciteit van zonne-energiecentrales vergroot. Er wordt tevens ingezet op lokalisering van de productie van zonne- en windenergie.

Afgezien van deze informatie-uitwisseling over ontwikkelingen op de energiemarkt en mogelijke samenwerkingsterreinen was van afspraken over samenwerking op specifieke energieprojecten geen sprake. Wel werd het belang om met elkaar in gesprek te blijven in het kader van deze energiewerkgroep door de aanwezigen onderschreven. De deelnemers werden tot slot uitgenodigd voor de Russische Energieweek van 3 tot 6 oktober 2018 in Moskou.

Energiewerkgroep d.d. 5 februari 2020

Bij de bijeenkomst van de energiewerkgroep van 5 februari 2020 in Moskou was de plaatsvervangend directeur-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen van het ministerie van Buitenlandse Zaken, de heer Potman, delegatieleider en aan Russische zijde de viceminister van Energie, mevrouw Bondarenko. Tijdens deze bijeenkomst werd door ongeveer 50 publieke en private partijen (zowel Russische als Nederlandse) gesproken over ontwikkelingen op het terrein van olie en gas, samenwerking op hernieuwbare energie en digitale technologie, en klimaatverandering (het onderwerp klimaatverandering was op verzoek van zowel Russische als Nederlandse zijde geagendeerd). Ook werd gesproken over Nederlandse *best practices* inzake energiebeurzen.

Inzake gas werd specifiek ingegaan op de ontwikkeling van Rusland als een belangrijke speler op de LNG-markt en de ontwikkeling van kleinschalige LNG en het gebruik van LNG als motorbrandstof. Diverse private partijen besteedden in hun presentaties kort aandacht aan de constructie van Nord Stream 2, mede in het licht van Amerikaanse sancties. Daarnaast werd gesproken over marktliberalisering en handel op energiebeurzen, waarbij de deelnemers werden geïnformeerd over de ontwikkeling van de Nederlandse gashandelsplaats.

Beide zijden toonden veel interesse in de ontwikkeling van waterstoftechnologie en het gebruik van gasinfrastructuur voor het transport van waterstof. Er werd gewezen op innovatieve R&D-projecten en zowel Russische als Nederlandse partijen toonden interesse in samenwerking op dit terrein. Ook werd gesproken over de ontwikkeling van windenergie in Rusland, waarbij reeds diverse Nederlandse en Russische partijen betrokken zijn. Wel werd door partijen gewezen op de diverse uitdagingen op de Russische markt, in het bijzonder de lokaliseringsvereisten. De werkgroep besteedde tevens veel aandacht aan de ontwikkeling en toepassing van digitale technologie ten behoeve van kostenefficiëntie, productiviteit en veiligheid. Hierbij werd ook het belang van wetenschappelijke uitwisselingen en onderwijsprogramma's onderstreept.

Op het terrein van klimaat werden het Nederlandse Nationaal Klimaatakkoord toegelicht en de principes die daaraan ten grondslag liggen (CO₂-reductiedoelstelling, betaalbaarheid, energie efficiëntie en investeringen in nieuwe productiemethoden en technologie), alsook de Nederlandse positionering binnen de internationale energietransitie (waaronder energiedialogen). Door de Russische zijde werd uiteengezet op welke wijze de ratificatie van het Akkoord van Parijs veranderingen in gang heeft gezet in het energiebeleid. Daarbij ging het onder andere om CO₂-absorptie door aanplanting, het tegengaan van het affakkelen van gas, compensatie van de uitstoot door kolencentrale, energie-efficiëntie, modernisering van de elektriciteitsproductie, innovatie van de transportsector en wetenschappelijk onderzoek.

Afgezien van deze informatie-uitwisseling over ontwikkelingen op de energiemarkt en mogelijke samenwerkingsterreinen was van afspraken over samenwerking op specifieke energieprojecten geen sprake. Wel werd afgesproken de dialoog en samenwerking inzake energie en klimaatverandering voort te zetten. Nederland zal de volgende zitting van de energiewerkgroep organiseren in 2021.

Energiewerkgroep in 2021

Op dit moment zijn nog geen datum en agenda voor de energiewerkgroep in 2021 vastgesteld. Wel heeft een oriënterend gesprek plaatsgevonden tussen de Nederlandse ambassade in Moskou en het Russische ministerie van Energie. Daarbij is afgesproken dat zal worden ingezet op een werkgroep in Nederland voor het einde van 2021. Als agendaonderwerpen zijn ontwikkelingen op de olie- en gasmarkt, de-carbonisatie, CO₂-belasting, waterstof en klimaat voorgesteld. Voor de zomer zal opnieuw worden overlegd over de opzet, de agenda en de deelnemers.